

”Jag har bara sagt det så, för att andra inte ska skratta åt mig”

- **En kvalitativ ämnesdidaktisk studie om traditionella könsroller ur ett elevperspektiv**

Av: Tijana Djeordjic

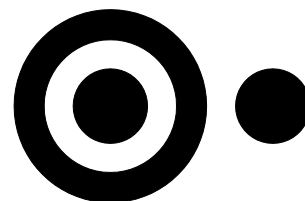
Handledare: Jon Wittrock

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande

Självständigt arbete 1 15 hp

Samhällskunskap | Vårterminen 2017

Grundlärarutbildning med interkulturell profil, med inriktning mot förskoleklass och årskurs 1–3

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

Title: *I have just said it so that others will not laugh at me* - a qualitative didactic study of traditional gender roles, from a student perspective

Author: Tijana Djeordjic, spring term 2017

Supervisor: John Wittrock

The purpose of this study is to find out from a didactic perspective, how traditional gender roles emerge in the classroom and the conceptions of traditional gender roles. This is explored from a student's perspective. The theoretical frame of this study is gender system, which consists of the principles of separation and hierarchy. The survey is conducted in two classes in third grade. This study answers following questions:

- How do traditional gender roles appear in the classroom from a student's perspective?
- Which conception exist about traditional gender roles from a student's perspective?

The study is based on observations and interviews, which is analysed of the gender system theory and the theoretical concept traditional gender roles. The results of this study show that the students' behavior in the classroom and their thinking are mostly based on the traditional gender roles, which is characterized mostly by the principles of separation and hierarchy. However, some situations and statements show a change, in which the principles of separation and hierarchy are questioned. The individual situations reflect that the transfer of the gender contract is minimized from one generation to another.

Keywords: traditional gender roles, gender system theory, principles of separation and hierarchy

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Bakgrund.....	6
2.1 Kön och genus.....	6
2.2 Könsroller.....	7
2.3 Övrig litteratur.....	7
3. Syfte och frågeställningar	8
4. Litteraturoversikt.....	8
4.1 Tidigare forskning.....	8
4.1.1 Traditionella könsroller i klassrummet	8
4.1.2 Föreställningar kring traditionellt manligt och kvinnligt.....	10
4.1.3 Sammanfattning av tidigare forskning.....	13
4.2 Teoretisk ram	13
4.2.1 Traditionella könsroller.....	13
4.2.2 Genussystem	14
4.2.3 Sammanfattning av teoretisk utgångspunkt	16
5. Metod och material	17
5.1 En översikt kring metodval	17
5.1.1 Observation som metod och dess användning i studien	17
5.1.2 Intervju som metod och dess användning i studien	18
5.2 Urval och presentation av skola och informanter	19
5.3 Trovärdighet och generaliserbarhet	20
5.4 Etiska krav.....	21
6. Resultat och analys.....	22
6.1 Observationer och analys av dem	22
6.1.1 Bergklass - observation 1	22
6.1.2 Analys av observation 1 i Bergklassen	23
6.1.3 Bergklass - observation 2.....	24
6.1.4 Analys av observation 2 i Bergklassen	24
6.1.5 Sjöklass - observation 1	25
6.1.6 Analys av observation 1 i Sjöklassen.....	25
6.1.7 Sjöklass - observation 2	26
6.1.8 Analys av observation 2 i Sjöklassen.....	27
6.2 Intervjuer	27
6.2.1 Intervju med Malin.....	28

6.2.2 Intervju med Mario	28
6.2.3 Intervju med Monika.....	29
6.2.4 Intervju med Jonas	30
6.3 Analys av intervjuerna	30
6.3.1 Vem skall laga maten och vem skall reparera bilen?.....	31
6.3.2 En man eller en kvinna – långt brunt hår, en klänning och högklackade skor?.....	31
6.3.3 Min vän tillhör samma biologiska kön som jag	32
6.3.4 Flickor som bråkar och slåss - pojkar som är lugna och snälla mot varandra	32
7. Diskussion och slutsats	33
7.1 Summering.....	34
7.2 Gemförande diskussion utifrån tidigare forskning.....	35
7.2.1 Diskussion med fokus på traditionella könsrollers framträdande i klassrummet	35
7.2.2 Diskussion med fokus på elevernas syn kring traditionella könsroller.....	35
7.2.3 Studiens relevans.....	36
7.3 Didaktiska implikationer.....	37
7.4 Förslag på vidare forskning.....	37
8. Litteraturlista.....	38
9. Appendix.....	41
9.1 Bilaga 1 – Brev till pedagoger	41
9.2 Bilaga 2 – Brev till vårdnadshavare	42
9.3 Bilaga 3 – Intervjuguide.....	44

1. Inledning

Utbildningsdepartementet pekar på ett problem gällande traditionella könsroller i skolundervisningen. I ett dokument vid namn *Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan 2010:99* (2010, s. 107) nämns det att skolan under en lång tid arbetat med att motverka traditionella könsroller, men att detta arbete visat på en liten förändring under tiden.

I *Handlingsplan för jämställdhetsintegrering vid Skolforskningsinstitutet 2017–2018* (Skolforskningsinstitutet, 2016) poängteras att det finns ett problem gällande jämställdhet. Detta problem innebär att det finns en stor risk i att barn socialiseras in i traditionella könsroller i skolan. Å andra sidan påpekas det också att skolan som institution har fått en tilltro i att aktivt strida emot traditionella könsroller och utmana ojämlikhet mellan könen. Universitetslektorn Ingrid Karlson refererar i sin avhandling vid namn *Könsgestaltningar i skolan* (2003) till Gordon och Lahelma (1998) som menar att det sätts krav på skolan som strider mot varandra. Ett krav handlar om att barn skall fostras till att bli medborgare tillhörande ett samhälle som är präglad av en hierarkisering gällande kön. Detta krav står emot kravet att stödja varje barn till att bli en egen individ. Enligt Karlson (2003) handlar det om samhällseliga krav som krockar med individens rättigheter att formas och växa upp till en självständig individ.

Docenten Anna-Sofie Holm (2008) visar i sin studie som är gjord ur ett elevperspektiv att eleverna ser på manligt och kvinnligt utifrån traditionella könsroller när de pratar om andra barn. Det framkommer också i studien att barn inte pratar utifrån de traditionella föreställningarna om manligt och kvinnligt, när de beskriver sig själva eller sina klasskamrater. Detta visar på en förändring i barnens tänkande, vilket enligt Holm (2008) börjar utmärka sig ifrån de traditionella föreställningarna.

Utifrån de problemen som skolan ställs inför, där samhällseliga krav krockar med individens rättigheter och utifrån resultat i Holms (2008) studie finner jag väsentlig att undersöka hur traditionella könsroller uppträder i klassrummet ur ett elevperspektiv. Samt reda ut elevernas syn på traditionella könsroller. Detta kommer att undersökas utifrån genusystem som bygger på två principer, isärhållande och hierarki.

En förhoppning är att denna studie kan bidra till att ge oss en djupare förståelse om traditionella könsrollers framträdande i klassrummet och vilka tankar kring detta som existerar hos eleverna. Jag finner det väldigt viktigt ur ett pedagogiskt perspektiv, eftersom lärare förväntas kunna möta elever där de befinner sig kunskapsmässigt och arbeta vidare utifrån deras förkunskaper. Slutligen vill jag poängtera att i mitt letande efter definitionen av traditionella könsroller har jag ständigt stött på ett påstående i statliga

dokument som handlar om skolan. Detta påstående handlar om att skolan skall motverka traditionella könsroller. Men det är väldigt få dokument som definierar just vad detta begrepp betyder.

2. Bakgrund

I denna del görs det en redogörelse kring centrala begrepp som berör uppsatsen. Eftersom studien handlar om traditionella könsroller, finner jag viktigt att först definiera begreppen *kön*, *genus* och *könsroll*. Orsaken till detta ligger i att läsaren vidare skall förstå det sambandet som finns mellan de ovan nämnda begreppen och det teoretiska begreppet traditionella könsroller, samt genusystem som den teoretiska utgångspunkten. Det centrala begreppet traditionella könsroller kommer att redogöras i teoridelen. Slutligen presenteras en historisk tillbakablick kring traditionella könsroller inom skolans styrdokument.

2.1 Kön och genus

Professorn Margareta Ljung (2007, s. 243) förklarar hur genusbegreppet uppstod inom feministisk forskning under 1960-talet. Det började med att begreppet kön ifrågasattes inom psykiatrin, eftersom det framkom ett fenomen om att vissa psykiatriska patienter hade en annan föreställning om sitt kön i psyket, som inte motsvarade deras kroppsliga kön. På grund av detta fenomen började man göra en skillnad på det biologiska könet och det sociala könet (*genus*) inom vetenskapen.

Professorn Yvonne Hirdman (2001, s. 11–16) gör en skillnad mellan begreppen kön och genus. Hon uttrycker att begreppet *gender* (engelska) började användas i den anglosaxiska kvinnoforskningen för att det skulle kunna göras en skillnad mellan kultur och biologi. Hirdman (2001) lägger en distans mellan de två begreppen som var för sig fyller sin funktion inom vetenskapen. Vidare belyser Hirdman (2001) att ordet *genus* kommer ifrån det latinska språket och betyder *slag*, *sort*, *släkte* och *kön*. Feministiska forskare tog över ordet från språkvetenskapen, som översatte ordet *gender* från engelska. Med hjälp av detta begrepp ville de feministiska forskarna undersöka kvinnors underordnade position i förhållande till mäns. Enligt Hirdman (2001) ses genusbegreppet som ett bredare begrepp än kön, eftersom begreppet *genus* innebär det sättet som människor formas till antingen man eller kvinna inom de politiska, sociala och kulturella ramar. Detta definierar Hirdman (1988b) på följande sätt:

Så låt mig föreslå följande beskrivning (tillsvidare): Genus kan förstås som föränderliga tankefigurer ”män” och ”kvinnor” (där den biologiska skillnaden alltid utnyttjas) vilka ger upphov till/skapar föreställningar och sociala praktiker, vilka får till följd att också biologin kan påverkas ändras – med andra ord, det är en mer symbiotisk kategori än ”roll” och ”socialt kön”. (Hirdman, 1988b, s. 6–7)

Slutligen menar Hirdman (2001) att genus handlar om hur kvinnligt respektive manligt görs, vilket speglas i människors föreställningar, praktiker, tankar och vanor. Begreppet kön handlar om det biologiska könet som enligt Hirdman (2001) relaterar till könsorgan, men är även en synonym för orden man och kvinna.

En annan aspekt till begreppen kön och genus lyfter genuspedagogen Victoria Carlsson-Wahlgren (2011) upp, då hon skriver i termer av biologisk kön/genus och social kön/genus. Carlsson-Wahlgren (2011) definierar biologiskt kön som medfött och anknutet till människans fysiska kropp. Genus omfattar en persons sociala egenskaper som hen visar till andra människor och hen agerar utifrån dem i samhället. Carlsson-Wahlgren (2011) påpekar slutligen att en person kan ha ett biologiskt kön men ett annat socialt kön, som inte är samma som det biologiska.

2.2 Könroller

Uppkomsten av begreppet könroller är förknippat med feministiska intressen under 1960-talet. Enligt Gaby Weiner och Britt-Marie Berge (2001) bygger begreppet könroller på uppfattningar om en standardfamilj som består av en make (man) och en maka (kvinna) med deras söner och döttrar. I denna standardfamilj har medlemmarna sina könsspecifika uppgifter som de förväntas genomföra i hemmet.

Forskarna Anna Fichtelius Malmberg, Irene Johansson och Kerstin Thelander (1982, s. 23) definierar könroller som en samling av regler, vilka gäller för en individ att han eller hon tillhör ett biologiskt kön. Eftersom individen tillhör ett bestämt biologiskt kön placeras individen i kategorin flicka/kvinna eller pojke/man och fostras i sin bestämda roll.

Hirdman (2001, s. 13) problematiserar begreppet könroll genom att förklara att i det sammansatta ordet könroll, syftar ordet kön på det biologiska könet som är naturgivet och ordet roll relaterar till en social och kulturell konstruktion. Det biologiska könet blir enligt Hirdman (2001) då en grund för det sociala könet. Slutligen menar Hirdman (2001) att begreppet könroll leder till frågan om det är kön eller roll som spelar en viktig roll för hur människor betar sig och uppträder i samhället.

2.3 Övrig litteratur

I Lgr69 (1969, s. 49) som var den andra läroplanen för svensk grundskola, stod det för första gången under rubriken *Könrollsfrågor* att skolans ansvar är att motverka traditionella könrollsattityder. Vidare poängteras att både pojkar och flickor bör behandlas lika under skoltiden, men även att det skall finnas samma förväntningar på dem. Orsaken till detta ligger enligt Lgr69 (1969, s. 50) i att både pojkar och flickor kommer att ha samma roll vidare i livet, där det poängteras föräldrarollen. Slutligen nämns det i

Lgr69 att undervisningen i lågstadiet bör riktas mot ” [...] att motverka stereotypa föreställningar om könsroller genom att ge en nyanserad bild av verkligheten” (Lgr69, 1969, s. 50).

I *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* nämns det under rubriken *Skolans värdegrund och uppdrag* att ett av skolans grundläggande värde är jämställdhet mellan män och kvinnor. Vidare poängteras att skolan ansvarar för att arbeta på ett jämställt sätt, för att motverka traditionella könsmonster. Skolan har också ansvar att möjliggöra för varje elev att pröva och utveckla ”sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet” (Lgr11, 2011, s. 8). Det framstår att flickor och pojkar uppfattar vad som är kvinnligt respektive manligt genom sättet som de blir bemötta och bedömda i skolan. Utöver detta står det även i skolans styrdokument att skolan som arena har i uppdrag att ”verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen” (Lgr11, 2011, s. 15).

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att ur ett ämnesdidaktiskt perspektiv reda ut hur könsroller framträder i klassrummet och vilka uppfattningar som finns om traditionella könsroller. Detta undersöks ur ett elevperspektiv. Den teoretiska utgångspunkten i denna undersökning är genussystem, som består av principerna om isärhållande och hierarki. Undersökningen görs i två klasser i årskurs tre. Jag har valt att utgå ifrån två frågeställningar som följer nedan, för att kunna fullgöra syftet med denna studie:

- Hur framträder könsroller i klassrummet ur ett elevperspektiv?
- Vilken uppfattning finns gällande traditionella könsroller ur ett elevperspektiv?

4. Litteraturoversikt

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning gällande traditionella könsroller. Vidare görs det en redogörelse kring det teoretiska begreppet traditionella könsroller och genussystem som teori inom den teoretiska ramen.

4.1 Tidigare forskning

I denna del tas det upp tidigare forskning med fokus på traditionella könsroller i klassrummet och uppfattningar som eleverna har kring traditionella könsroller.

4.1.1 Traditionella könsroller i klassrummet

I sin avhandling *Könsgestaltningar i skolan* (2003) undersöker Karlsson hur barn gestaltar sitt kön, då hon studerat barn som går på lågstadiet. Karlsson (2003) lyfter upp ett exempel under en religionslektion i

årskurs tre, när en pojke får en allergisk reaktion eftersom det fanns många vitsippor i klassrummet. Enligt Karlson (2003) reagerar inte läraren och inte pojkarna heller. Flickorna i klassrummet reagerar genom att plocka ut vitsipporna, vilket enligt Karlson (2003) visar på att flickorna tar ansvar och visar omsorg genom sitt agerande. Vidare påpekar Karlson (2003) att städning ses som ett väldigt lågt yrke i samhället och även hemma, där kvinnan huvudsakligen ansvarar för städningen. Flickornas spontana reaktion ur den ovan nämnda situationen förknippar Karlson (2003) med förstärkandet av de traditionella könsrollerna, där pedagogen spelar en viktig roll genom att inte reagera och på detta sätt nedvärdera denna handling som flickorna gör.

Elevernas agerande utifrån traditionella könsroller sätter Karlson (2003) i relation till situationer som eleverna befinner sig i klassrummet. Skolämnena som natur- och samhällskunskap där faktakunskap står i fokus, visar att pojkarna i åtta till elva års ålder är aktiva och intresserade genom att delta i diskussioner. Flickorna är däremot tysta för att inte störa andra eller de börjar vända sig om och viska till andra flickor. De ämnena benämner Karlson (2003) som traditionella manliga ämnen. Direkt efter denna lektion kommer en barnmorska, för att prata med eleverna om förlossning. Karlson (2003) poängterar att flickorna fortfarande är ointresserade och gör andra saker medan pojkarna visar intresse angående barnmorskans berättelse. Enligt Karlson (2003) förväntas flickorna vara mer intresserade att prata om ett ämne som förlossning. Karlson (2003) drar en slutsats att det är situationen som tar över flickornas intresse och nyfikenhet, där flickorna visar på traditionella kvinnliga könsroller genom att inte delta i samspelet med vuxna utan att vara tysta eller viska. Denna situation i förhållande till traditionella könsroller kallar Karlson (2003) för *debatterande pojkar – avståndstagande flickor*.

En annan situation ur klassrummet, benämner Karlson (2003) utifrån traditionella könsroller som *avståndstagande pojkar – styrande flickor*. Denna gång har eleverna en musiklektion, där runt sextio barn från förskoleklassen till årskurs tre deltar i lektionen. I denna situation visar det sig att flickorna är aktiva och att de deltar genom att sjunga, dansa, räkka upp handen för att svara på ställda frågor och samspela med andra elever och läraren. Pojkarna gör dock andra saker genom att först protestera och sedan sitta under bordet, sjunga någonting annat för sig själva, göra grimaser, blåsa på ett papper och se uttråkade ut. Denna situation relaterar Karlson (2003) till den ovannämnda situationen och påpekar att pojkarna betar sig på samma sätt som flickorna gör under diskussioner som handlar om faktakunskap. De två situationerna menar Karlson (2003) visar på manligt och kvinnligt som två motsatta poler, där den ena gruppens makt och delaktighet betyder andra gruppens maktlöshet och passivitet.

Ur en tredje situation som handlar om rörelse visar Karlson (2003) på en så kallad *hotande, trakasserande pojkar - undfallande, protesterande flickor*. Det som skiljer den föregående beskrivna situationen och den nästkommande situationen är att i den ovan nämnda situationen agerar pojkar på det sättet som inte stör musiklektionen. I den nästkommande situationen förklaras pojkarnas agerande enligt Karlson (2003) genom handlingar som stör lektionen. Karlson (2003) menar att pojkarna visar på det traditionella manliga beteendet i form av bråk, skrik och protest. Eleverna skulle massera varandras nacke. Fyra pojkar försöker sitta bredvid någon annan pojke, pratar rakt ut och kliver ur ledet. En pojke retas med en flicka och drar henne. Flickorna verkar vara passiva förutom den ovan nämnda flickan som börjar reagera genom att protestera. Karlson (2003) menar att både pojkar och flickor visar på traditionella könsroller. Pojkar visar på det traditionellt manliga beteendet genom att försöka sabotera lektionen medan flickor visar på det traditionellt kvinnliga agerandet genom att utsätta sig för pojkarnas sabotage och en flicka protesterar på ett mjukt sätt. Karlson (2003) konstaterar att pojkarna med sitt beteende visar till andra elever att de har en vilja till makt och att de försöker ta en maktposition i förhållande till flickorna i den ovan nämnda situationen. Avslutningsvis menar Karlson (2003) att i den sist beskrivna situationen visas tydligt en hierarkisk position mellan pojkar och flickor samt understrykande av olikheter mellan könen.

4.1.2 Föreställningar kring traditionellt manligt och kvinnligt

En väsentlig dimension kring barnens uppfattning om traditionella könsroller beskriver forskaren Birgitta Fagrell (2000) i sin avhandling, då hon studerat barn i sju och åtta års ålder. I en del av avhandlingen får eleverna med egna ord beskriva hur de ser på traditionellt manligt och kvinnligt i förhållande till kropp. Fagrell (2000) visar till eleverna tolv bilder som representerar män och kvinnor ur olika sociala grupper i samhället. Resultaten visar att både pojkar och flickor har samma föreställningar om hur en man respektive kvinna skall vara. En kvinna beskrivs som: den korrekta, Svensson och föräldern av både flickor och pojkar. En man är den korrekta, Svensson och föräldern enligt pojkar och flickor. Däremot visar resultaten att flickorna uppfattar *den tuffa killen* som ett negativt ideal medan pojkarna inte gör det. Tvärtom, anser pojkarna att *den sportiga mannen* inte är en ideal bild av en man, vilket flickorna anser att det är. Egenskaper som kopplades med det kvinnliga är ljus röst, långt hår, färgen röd; kläder som kjol, blus och klänning; smink; smycke som örhängen och halsband. Egenskaper som förknippades med det manliga är färgen blå, kort hår, skägg, längre än kvinnor, mörk röst; kläder som slips, kavaj och byxor. Fagrells (2000) slutsats ur denna situation är att barnen utgår ifrån traditionella könsroller när de skall beskriva en man eller en kvinna. På detta sätt menar Fagrell (2000) visar barnen på skillnad mellan traditionellt manligt och kvinnligt. Fagrell (2000) poängterar att barnens föreställningar om det kvinnliga förklaras med hjälp av attribut och att fokus inte ligger i kvinnans biologi och kroppen. Däremot menar Fagrell

(2000) att föreställningar om det manliga definieras utifrån den manliga fysiska kroppen, vilket representerar en symbol för manligt.

Nedan följer ett exempel ur Fagrells (2000) studie som visar på en pojkes föreställning kring kvinnligt och manligt.

De (män) brukar ofta ha skägg, hår - lite lagom - Sen tycker jag ...kavaj skall de ha., ungefär slips... De brukar de alltid ha i England. De brukar ofta tävla på någonting... och sen så brukar de alltid laga mat och baka. De flesta har skägg ... och så är de långa.

De (kvinnor) har ofta långt hår... Äh de brukar ha läppstift och smink och så... De brukar alltid ha kjol. De städar väldigt mycket. Tittar väldigt mycket på TV.

(Beskrivning av pojke) Liten. Ganska lite hår, ungefär som jag. (Vad gör de?) Ofta leker.

(Med vad?) De brukar ofta... de brukar ha hobby. Samlar på något. Busig

(Beskrivning av flicka) Liten ... och så brukar de ha långt hår... Snäll... Brukar hjälpa till... De brukar alltid vara snälla och hjälpa. (Vad gör de?) De brukar ofta dansa och sånt. (Fagrell, 2000, s. 105–106)

Fagrell (2000) menar att pojkens uttalande visar på hans föreställningar om kvinnligt och manligt. Enligt Fagrell (2000) grundar sig hans uppfattning i de traditionella könsrollerna. Slutligen poängterar Fagrell (2000) att både pojkar och flickor har en bild av att flickor skall vara snälla och inte bråkiga medan pojkar skall vara bråkiga enligt flickor, vilket tyder på en traditionell syn på könsroller.

En annan dimension som utmärker elevernas syn på manligt och kvinnligt beläggs Karlson (2003), då hon undersöker hur barn i åtta till elva års ålder vill vara som pojke och flicka. För att komma fram till svaret, intervjuade Karlson (2003) barn som går på lågstadiet. Resultaten visar att både pojkar och flickor uttrycker att de vill vara snälla. Orsaken till detta ligger i att barnen vill bli accepterade av kamraterna. Karlson (2003) menar att om barn förhåller sig inom gränser för vad som anses vara manligt och kvinnligt i relation till deras eget biologiska kön, riskerar de inte att bli ensamma och utanför kamratkretsen. Exemplet ovan menar Karlson (2003) slutligen, strider emot den traditionella synen om att flickor skall vara snälla men inte pojkar.

I en internationell studie gjord av forskaren Bronwyn Davies (2003) lyfts det upp att barns föreställningar om vad som är traditionellt kvinnligt respektive manligt grundar sig i samhällets syn på dessa två begrepp. Utifrån samhällets syn och vuxna som förebilder men också som gränsvakter, lär sig barn om sin egen könsroll och om de traditionella föreställningarna angående manligt å ena sidan och kvinnligt å andra sidan. Studien visar att barn relaterar till det manliga när de pratar om kläder som tröjor, byxor, uniformer, superhjältekläder, samt redskap som gevär. Med det kvinnliga förknippar barn kläder som kjolar, band,

klänningar, samt redskap som dockor och handväskor. Slutligen poängterar Davies (2003) att barns uppfattningar och deras sätt att positionera sig i samhället utifrån de två ovan nämnda kategorierna begärs av just barnen, där vuxna spelar en avgörande roll.

En tredje dimension av traditionella könsroller visar Holm (2008) i sin studie då hon undersöker hur elever i årskurs nio uppträder i skolan utifrån traditionella könsroller. I Holms (2008) avhandling genomfördes först observationer med fokus på flickors och pojkars handlingar. Därefter genomfördes intervjuer, vars syfte var att få fram elevernas egna uppfattningar om likheter och skillnader mellan kön. Det framkommer att eleverna i allmänhet pratar om flickor och pojkar ur traditionella föreställningar för kvinnligt respektive manligt. Flickor ses som mogna, känsliga, fysiskt svaga, lugna och skolinriktade, medan pojkar ses som starka, bråkiga, barnsliga och att de har ett behov av att blir hörda och synliga (Holm, 2008). De föreställningarna som eleverna uttrycker menar Holm (2008) leder till att flickor och pojkar ses som varandras motpoler. Holm (2008) tar upp ett antal exempel som visar på elevernas föreställningar angående traditionella könsegenskaper:

Tjejerna är mer tysta och vi är pratsamma (Tomas).

Killarna är högljudda och vågar göra lite mer grejor sådär (Karin).

Tjejer gör mycket finare arbeten än killar gör. De lägger mer tid på att arbeta än vad killar gör (Yamal).

Killarna är väl starkare än vi är, de har attityd, storlek... Vissa tjejer är ju väldigt smala och tål inte mycket (Therese). (Holm, 2008, s. 83–84)

En annan syn på traditionella könsroller blir synlig när Holm (2008) intervjuar eleverna om deras egna och klasskamraternas ageranden i skolan. Eleverna ser inte på varandra som varandras motpoler när det gäller könstillhörighet, utan de lyfter upp likheter mellan individer tillhörande olika biologiska kön. Enligt Holm (2008) uttrycker flickorna att pojkar är bråkiga och pratsamma, men att det finns även flickor som är pratsamma som pojkar. På samma sätt meddelar flickorna att i deras klassrum finns pojkar som är tysta. Holm (2008) menar att eleverna uttalar mest den generella traditionella synen på pojkar som pratsamma och aktiva samt flickor som tysta. Dock påpekar eleverna att pojkar och flickor kan skilja sig åt också, genom att vissa pojkar kan vara tysta och vissa flickor kan vara högljudda. Enligt Holm (2008) förknippar eleverna sådana beteenden på en individnivå och uttalar att det inte är frågan om elevers biologiska kön utan personligheten.

Utifrån de genomförda observationerna menar Holm (2008) att det är mest pojkar som tar större utrymme i klassrummet än flickor. Vidare poängterar Holm (2008) att i de klasserna som hon observerade fanns det pojkar som var lugna och satt still samt flickor som var högljudda och tog större plats i klassrummet.

Detta enligt Holm (2008) visar på en förändring som säger emot det traditionella sättet att se på pojkar som högljudda och flickor som tysta.

4.1.3 Sammanfattning av tidigare forskning

Det framkommer i tidigare studier att barn visar på ett beteende i klassrummet som står i relation till traditionella könsroller. Karlson (2003) menar att orsaken till barns sätt att vara pojke eller flicka är påverkad av situationer som barn möter i skolan. När det handlar om barns föreställningar gällande vad som är kvinnligt och manligt visar tidigare forskning att eleverna mestadels har en traditionell syn på det. Men i Holms (2008) studie ses en förändring gällande uppfattningen kring manligt och kvinnligt hos eleverna, vilket skiljer de traditionella föreställningarna om de två ovan nämnda begreppen. Det framkommer att barn pratar om sig själva och om sina klasskamrater på en individnivå, där de inte lägger fokus på det biologiska könet utan de visar på likheter mellan vissa pojkars och flickors beteende. Observationer som Holm (2008) genomförde visar på att en del pojkar kan vara tysta och att en del flickor kan vara högljudda, vilket står emot synen på traditionellt manligt och kvinnligt beteende. Tidigare forskning är genomförd utifrån olika markörer som utmärker traditionellt manligt och kvinnligt.

4.2 Teoretisk ram

I detta avsnitt görs det en redogörelse kring det teoretiska begreppet traditionella könsroller och den teoretiska utgångspunkten genussystem.

4.2.1 Traditionella könsroller

Professorn Eva Reimers (2008) problematiserar begreppet traditionella könsroller i förhållande till *Skolans värdegrund och uppdrag*. Reimers (2008) menar att traditionella könsroller handlar om traditionella föreställningar om kön. De traditionella föreställningarna innebär enligt Reimers (2008) att flickor/kvinnor räknas med att bli attraherade av pojkar/män och vice versa.

En annan definition av traditionella könsroller framlägger universitetslektorn och docenten Christian Eidevald (2009, s. 8), då han uttrycker att detta begrepp innebär ett ojämlikt maktförhållande, där flickor har en lägre status än pojkar.

I SOU 2006:76 definieras traditionella könsroller som ” [...] gamla föreställningar om vad som är normalt beteende för flickor respektive pojkar [...]” (SOU 2006:76, 2006, s. 149).

Begreppet traditionella könsroller kan förstås utifrån begreppen traditionellt manligt och traditionellt kvinnligt. Fagrell (2000) framlägger att vad som ses som traditionellt kvinnligt respektive manligt eller hur en person ser på sig själv formas redan vid människans födsel, där den lilla människan föds i en kultur, som består av det kvinnliga och det manliga. Vidare menar Fagrell (2000) att barnet själv inte kan uppträda som hen vill, utan kulturen och det sociala livet skapar gränser som barnet bör förhålla sig till. Davies (2003) poängterar att föräldrar, kompisar, medier och samhällsliga institutioner spelar en viktig roll i att barnet uppfostras och socialiseras i sitt biologiska kön. Enligt Davies (2003) sker socialisationen i att barn positioneras som pojkar eller flickor inom bestämda ramar, där de lär sig samhällets praktiker gällande sitt biologiska kön. De samhällspraktikerna grundar sig i en traditionell syn på manligt och kvinnligt. Fagrell (2000) påpekar att innebörden av orden kvinnligt och manligt får betydelse när de två orden sätts i relation till varandra. Det manliga och kvinnliga är beroende av varandra och samtidigt begränsar varandra genom att det som är manligt anses inte vara kvinnligt och vice versa. Historiskt menar Fagrell (2000) representerade det manliga det rationella och okroppsliga, medan det kvinnliga representerade det kroppsliga.

4.2.2 Genussystem

Genussystem började användas i den anglosaxiska kvinnoforskningen för att beskriva könets olika förhållande, dock inte som en teori om underordning menar Hirdman (1988b). Vidare refererar Hirdman (1988b) till en amerikansk kulturanthropolog vid namn Gayle Rubin (1975) som myntade begreppet sex-gender system. Rubins (1975) förklaring av genussystemet menar Hirdman (1988b) ledde till att genussystem började uppfattas som en teori för kontroll och tillämpning av sexualitet. Inom detta system ses kvinnor som underordnade mannen och som ett ”medel i skapandet av en manlig homosocial värld av makt, baserad på utbyte” (Hirdman, 1988b, s. 2).

Enligt Hirdman (1988b) bör genussystemet förstås som en ordningsstruktur av kön, där olika processer, föreställningar och förväntningar skapar mönstereffekter och regelbundenheter. Denna ordningsstruktur som grundar sig i människans biologiska kön gör en grund för ordningar inom det politiska, sociala och ekonomiska livet. Hirdman (1988a) talar om ett genussystem som består av två principer. Enligt Hirdman (1988a) handlar den första principen om isärhållandet av kön som präglas av dikotomin, det vill säga tvådelning. Denna dikotomi innebär en motsatstänkande, som visar mannen som det positiva och kvinnan som det negativa. Principen om isärhållandet innebär att manligt och kvinnligt ses som varandras motsatser och att de inte bör blandas. Isärhållandet menar Hirdman (1988b) är en grund när det gäller föreställningar om det manliga och kvinnliga. Denna tvådelning leder vidare till meningsskapande, eftersom människor fördelas till manligt och kvinnligt efter sorter, platser och sysslor. Förutom

meningsskapande poängterar Hirdman (1988b) att principen om isärhållandet även leder till maktskapandet, där mannens görande erkänns av kvinnan. Den andra principen handlar om hierarki, där mannen ses som en norm i samhället för alla människor och som överordnad kvinnan. Enligt Hirdman (1988a) är den manliga överordningen inbyggd i kulturen, språket och tänkandet. Dessa två ovannämnda principer präglar människans sätt att tänka, agera i samhället och de bestämmer relationen mellan könen.

För att kunna förklara förhållandet mellan manligt och kvinnligt som ligger till grund för de två ovan nämnda principerna, går Hirdman (1988b) tillbaka till Aristoteles och hans tankar kring begreppen. Redan då fanns det olika föreställningar om manligt och kvinnligt, där det manliga betecknades med värme, övre delar av kroppen, varmare blod, modig och intelligent. Det kvinnliga däremot fick egenskaper som kyla, nedre delar av kroppen, kallare blod, feg och dum (Hirdman, 1988b, s. 11–12). Aristoteles förståelse av manligt och kvinnligt menar Hirdman (1988b) grundar sig i de biologiska skillnaderna mellan de två könen, som vidare fördes till västerländska civilisationer. Det kvinnliga definieras som en motsats till det manliga genom uttryck som: kvinnan är svag och mannen är stark, kvinnan är dum och mannen är klok, kvinnan är oren och mannen är ren, kvinnan är olycka och mannen är lycka (Hirdman, 1988b, s. 12). Hirdman (1988b) menar att de föreställningarna sätter kvinnan i en underordnad position i förhållande till mannen. I en sådan värld som är uppdelad i två motsatta föreställningar angående manligt och kvinnligt föds barnet och skapas vidare till man eller kvinna. Barnets skapande av genus (socialt kön) präglas av historiska och geografiska föreställningar om vad en man och en kvinna är, påpekar Hirdman (1988b).

För att förklara genusskapandeprocessen relaterar Hirdman (1988a) till Jürgen Habermas (1984) uppfattning om tillägnelse av livsvärlden som sker på tre olika nivåer. Habermas (1984) kallar de tre nivåerna för kulturell överlagring, social integration och socialisering. Hirdman (1988a) lämpar de tre olika nivåerna inom genussystemet, där kulturell överlagring förklaras som tankefigurerna i form av Aristoteles figurer, social integration som institutioner eller arbetsfördelningen mellan könen och socialisering som direkt inläring. På alla dessa tre nivåer sker meningsskapande och maktförande, där både kvinnor och män är involverade.

Inom genussystemet nämner Hirdman (1988a) olika genuskontrakt, där hon menar att genuskontrakten är ömsesidiga föreställningar som existerar hos kvinnor om män och vice versa på en individ- och samhällelig nivå. De ömsesidiga föreställningarna innebär hur kvinnor skall vara mot män och hur män skall vara mot kvinnor i till exempel språket (vilka ord de får använda eller hur de skall prata) och gestalten (hur långt håret skall vara eller vilka kläder som är tillåtna). Hirdman (1988a) påpekar att genuskontrakten

gör att principerna om isärhållande och hierarki förs från en generation till den andra, där kvinnan överförs till dottern och mannen till sonen.

Slutligen resonerar Hirdman (1988a) att genusystemet är en process som med hjälp av de ömsesidiga föreställningarna det vill säga de osynliga genuskontrakten skapar ny hierarkisering. Hirdman (1988b) föreslår en lösning på att avbryta överföringen av principerna till nya generationer genom en förändring. Denna förändring menar Hirdman (1988b) handlar om att ifrågasätta den manliga överordnade positioneringen genom att försvaga isärhållande principen och på det sätt förminska erkännandet av det manliga som överordnade.

4.2.3 Sammanfattning av teoretisk utgångspunkt

Genusystem enligt Hirdman (1988a) handlar om två principer, isärhållande och hierarki. De två principerna ligger i grund till föreställningar om vad som anses traditionellt manligt och kvinnligt. Principen om isärhållande innebär att mannen och kvinnan ses som två motsatta poler medan principen om hierarki betyder att mannen ses som normen i samhället samt att mannen är överordnad kvinnan. Hirdman (1988b) går tillbaka till Aristoteles tiden och förklarar att mannen och kvinnan sågs som två motsatta poler. Denna idé grundades i en syn att det finns biologiska skillnader mellan dessa två kön. Under den tiden menar Hirdman (1988b) vidare skapades föreställningar kring manligt och kvinnligt samt att kvinnan placerades i en underordnad position, till skillnad ifrån mannen.

Vidare menar Hirdman (1988a) att genuskontrakt handlar om ömsesidiga föreställningar om kvinnor och män, som präglar varje samhälle. De föreställningarna speglas i språket och gestalten mellan de två motsatta könen. Slutligen poängterar Hirdman (1988a) att genuskontrakten leder till att de två ovan nämnda principerna överförs till nästkommande generationer.

Begreppet traditionella könsroller handlar om gamla föreställningar kring vad som anses vara manligt respektive kvinnligt, där män och kvinnor står i ett ojämlikt maktförhållande. Detta maktförhållande gör att kvinnor har en lägre status i jämförelse med män. Slutligen rör sig traditionella könsroller om traditionella uppfattningar att män skall bli attraherade av kvinnor och vice versa.

5. Metod och material

I detta avsnitt presenteras metoder som studien bygger på och hur dessa metoder har använts i undersökningen. Vidare presenteras urval av informanter. Slutligen görs det en redogörelse kring studiens trovärdighet och generaliserbarhet samt etiska principer i förhållande till undersökningen.

5.1 En översikt kring metodval

Denna studie bygger på kvalitativa metoder, både observationer och intervjuer. Begreppet kvalitativa metoder ses enligt Göran Ahrne och Peter Svensson (2011, s. 11) som ett övergripande begrepp, vilket omfattar observationer, intervjuer och analys av texter. Syftet med kvalitativa metoder är enligt Patel och Davidson (2003) att forskaren skall få en djupare kunskap och förståelse för det fenomen hen undersöker. Som exempel på kvalitativa data eller kvalitativ empiri nämner Ahrne och Svensson (2011) vidare intervjusamtal och observationsanteckningar. Runa Patel och Bo Davidson (2003, s. 14) menar att problemet som undersöks avgör om en forskare skall använda sig av kvalitativa metoder för sin undersökning. Vidare påpekar Patel och Davidson (2003) att kvalitativa metoder bör användas i undersökningen, om fenomenet som undersöks handlar om människors upplevelser eller mönster. Eftersom denna studie handlar om framträdandet av traditionella könsroller i klassrummet och elevernas uppfattningar kring detta, ser jag utifrån Patel och Davidson (2003) som rimligt att använda kvalitativa metoder för att kunna redogöra för syftet med denna undersökning.

Forskaren Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne (2011, s. 36–56) anser att det är användbart att kombinera observation och intervju som kvalitativa metoder. De poängterar att ett fenomen kan beskrivas utifrån forskarens perspektiv med hjälp av observation och att samma fenomen kan förstås utifrån informanternas perspektiv med hjälp av intervjuer. På detta sätt, menar Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011) kompletterar de två metoderna varandra. Denna studie bygger på både observationer och intervjuer, där de två metoderna förhoppningsvis ger en helhetsbild av fenomenet traditionella könsroller ur ett elevperspektiv.

5.1.1 Observation som metod och dess användning i studien

Observation som ett verktyg för att samla information inom vetenskapen består enligt Patel och Davidson (2003) av planeringen och registreringen av informationen som observeras. Detta genomförande bör utföras på ett systematiskt sätt. Vidare menar Patel och Davidson (2003) att observation som en kvalitativ metod är lämplig att utföras när det är viktigt att samla in information som handlar om beteende och naturliga situationer. Med beteendet menas ” [...] verbala yttranden, relationer mellan individer, känslouttryck och liknande” (Patel och Davidson, 2003, s. 87). En fördel med observation som kvalitativ

metod är att det fenomenet som undersöks kan studeras i den stunden när fenomenet äger rum. En annan fördel med observation är enligt Patel och Davidson (2003) att det inte krävs mycket samarbete och samtal med individer som observeras. Eftersom första frågeställningen i denna studie handlar om hur traditionella könsroller framträder i klassrummet, finner jag väsentligt att reda ut det genom att använda mig av observation.

Observationerna som utfördes under denna undersökning var ostrukturerade, vilket enligt Patel och Davidson (2003, s. 87–100) kan vara en fördel för att forskaren skall kunna skaffa sig mera information om det observerade fenomenet. På grund av detta designades inte ett observationsschema. Vidare poängterar Patel och Davidson (2003) att om en observation är ostrukturerad utesluter det inte en förberedelse innan observation genomförs. En forskare bör enligt Patel och Davidson (2003) ta ställning till tre viktiga frågor, när hen planerar att utföra observationer. De frågorna handlar om vad det är som skall observeras, hur skall observationen antecknas och vilken ställning skall forskare ta under observationer. I denna studie hade jag klart för mig att det är eleverna som observeras i en konkret situation, eftersom denna studie handlar om att reda ut traditionella könsrollers synliggörande i klassrummet med fokus på elevernas beteende. Eftersom jag inte är tillräckligt erfaren med att utföra en sådan undersökning, bestämde jag mig för att både anteckna och filma observationer. Detta val visades säkrast för att inte missa någon viktig information gällande min undersökning och för att kunna återgå till de inspelade observationerna vid analysen.

Som observatör tog jag en ställning till att jag är delaktig men på ett sätt som professorn Philip Lalander (2011, s. 90) kallar för *partiellt deltagande*. Detta innebär att observatören deltar i vissa situationer, men inte i alla. På ett sådant sätt menar Lalander (2011) har observatören en möjlighet att behålla sin självständighet. Jag var öppen som observatör, för att jag skulle följa forskningsetiska principer och inte bryta mot dem. Detta innebär enligt Patel och Davidson (2003) att alla som deltar i observationen vet och är villiga att acceptera observatörens närvaro.

5.1.2 Intervju som metod och dess användning i studien

Enligt professorn Monica Dalen (2015, s. 14) är målet med intervju att få fram informanternas tankar, erfarenheter och känslor. Eftersom andra frågeställningen i denna studie handlar om vilka uppfattningar kring traditionella könsroller existerar hos eleverna, finner jag väsentligt att använda mig av intervju som metod. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011) påpekar att intervjuaren bör vara objektiv, icke auktoritär, lyssna med tålmod på informanterna och akta sig för att ge råd under intervjun. Som intervjuaren tog jag åt mig det ovan nämnda rådet om hur intervjuare bör vara i genomförandet av intervjuer.

Innan intervjun äger rum bör intervjuare utforma en intervjuguide med frågor som kommer att ställas under intervjun. Dalen (2015, s. 35–37) ger ett förslag angående utformandet av intervjuguiden, där hon menar att intervjuaren kan använda sig av *områdesprinciperna*. Områdesprinciperna handlar om ett specifikt sätt gällande ordning att ställa frågor under intervjun. Först ställs det mer generella frågor för att informanten skall känna sig bekväm och trygg. Vidare får intervjuaren ställa frågor som handlar om det temat som hen undersöker. Slutligen bör frågor bli mer öppna, med vilka intervjun avslutas. Intervjuaren bör enligt Dalen (2015) tänka noggrant vid utformandet av intervjuguiden, eftersom de svar som informanten ger blir material som används i analysen. Enligt Dalen (2015) skall intervjuaren också testa sin intervjuguide, för att avgöra hur den fungerar och för att testa sig själv som intervjuare. Slutligen menar Dalen (2015) brukar intervjuaren redigera intervjuguiden, för att göra om vissa frågor eller ändra på något som hen inte tänkt innan. I utformandet av intervjuguiden för denna studie användes Dalens (2015) förslag gällande områdesprinciperna och intervjuguiden testades två gånger innan intervjuerna ägde rum. Därefter redigerades intervjuguiden, genom att vissa frågor gjordes om. Under intervjun antecknade och spelade jag in informanternas svar, som sedan transkriberades. Att spela in intervjuer var värdefullt för mig vid analysen eftersom jag kunde återgå till det som informanterna sade. Intervjuer med eleverna ägde rum efter att observationerna genomfördes, där syftet var att få fram elevernas tankar kring traditionella könsroller.

5.2 Urval och presentation av skola och informanter

Denna studie handlar om framträdandet av traditionella könsroller i klassrummet och vilka föreställningar kring traditionella könsroller som råder ur ett elevperspektiv. Detta innebär att jag behövde tre olika samtycken för att undersökningen skulle kunna genomföras.

Först behövde jag få tillstånd av klasslärare, för att jag skulle komma in i deras klassrum och observera. För att undersökningen skall kunna genomföras kontaktade jag tio lärare som undervisar i årskurs tre. De kontaktades via e-post, där det presenterades syftet med undersökningen (se Bilaga 1). Tre av de tio pedagogerna som kontaktades svarade att de är intresserade och vill delta i undersökningen. När kontakten med de tre pedagogerna etablerades, blev det dags att skicka brev till barnens föräldrar (se Bilaga 2). I brevet presenterade jag mig själv, syftet med undersökningen, vilka metoder kommer att användas och på vilket sätt kommer undersökningen att presenteras. Vidare förklarade jag att undersökningen är frivilligt och jag frågade om vårdnadshavarens samtycke för att intervjuer skall genomföras med deras barn. Det påpekades tydligt att alla informationer är sekretessbelagda och att allas identitet är skyddad, genom att skolan, lärarna och eleverna kommer att ha fingerade namn. Elevernas vårdnadshavare informerades om

att de har rätt att avstå ifrån undersökningen när som helst. Slutligen behövde jag få ett samtycke av barn. För att kunna komma fram till barns samtycke uppmanade jag vårdnadshavarna att prata med sina barn och fråga dem om de är villiga att delta i undersökningen. I brevet togs det upp lagen om (2003:460) etikprövning av forskning som avser forskningspersoner under 18 år (Utbildningsdepartementet, 2003, 18 §), för att både vårdnadshavarna och eleverna skall kunna känna sig trygga i att delta i undersökningen. I en av de tre klasserna var det ingen vårdnadshavare som gav sitt samtycke. På grund av detta blev urvalet mindre. Slutligen, i de två resterande klasserna samtyckte sammanlagt fyra vårdnadshavare och deras barn att delta i undersökningen. Nämligen handlar det om två flickor och två pojkar.

De två skolorna som till slut kommer att presenteras i undersökningen är belagda i Stockholmsområdet. Varje klass består av sexton elever. I den ena klassen går sju flickor och nio pojkar. Denna klass benämns vidare med ett fingerat namn Bergklass. Den andra klassen består av åtta flickor och åtta pojkar, som benämns vidare med ett fingerat namn Sjöklass. Det genomfördes sammanlagt fyra observationer (två i varje klass) och fyra intervjuer. Informanterna har fingerade namn Malin, Mario, Monika och Jonas. När klasserna besöks är det mars månad år 2017.

5.3 Trovärdighet och generaliserbarhet

Svensson och Ahrne (2011, s. 26) belägger att trovärdighet handlar om huruvida genomförda undersökningen är pålitlig. Vidare påpekar Svensson och Ahrne (2011) att trovärdighet är oerhört viktigt vid kvalitativ forskning, men att det uppnås på ett annorlunda sätt än vid kvantitativa studier. Enligt Svensson och Ahrne (2011) är det möjligt att uppnå trovärdigheten på tre olika sätt inom kvalitativ forskning. De tre sätten benämner de som *transparens*, *triangulering* och *återkoppling till fältet*. De tre sätten försöker upprätthållas i denna studie.

Transparens handlar om att författaren presenterar och visar på svagheter och svårigheter i sin studie, vilket jag försöker visa i denna studie. Det är vidare möjligt att uppnå trovärdighet av en studie med hjälp av triangulering, vilket inom kvalitativ forskning innebär att forskaren använder sig av olika metoder för att undersöka ett fenomen utifrån olika perspektiv. Genom att forskaren undersöker fenomenet utifrån olika perspektiv och kommer fram till samma eller nästan likadant resultat, ökar studiens trovärdighet på detta sätt (Svensson och Ahrne, 2011). Vidare menar de att fenomenet som undersöks med hjälp av både observationer och intervjuer kan leda till olika resultat. Då är det enligt Svensson och Ahrne (2011) inte viktigt att bedöma vilka data visar på den korrekta sanningen utan att forskaren lyfter upp skillnaden i sitt resultat, vilket visar på fenomenets komplexitet. I denna studie är tanken att observation och intervju som metod kombineras och på detta sätt görs det möjligt att visa komplexitet gällande fenomenet traditionella

könsroller. Slutligen menar Svensson och Ahrne (2011) att återkoppling till fältet leder till ökad trovärdighet av studie. Detta görs genom att författaren av studie kommer tillbaka till människor som ingick i studien och ger dem en möjlighet att uttala sin åsikt angående studiens resultat. Denna studie kommer att lämnas in till personer som deltog i studien.

Generaliserbarhet av en studie innebär enligt Svensson och Ahrne (2011) att visa på att utifrån studiens resultat kan det dras allmänna slutsatser om en större grupp av människor eller en annan miljö än den som har studerats. Detta menar vidare Svensson och Ahrne (2011) är en svaghet och kritisk punkt för kvalitativa studier. Dock poängterar Svensson och Ahrne (2011) att detta inte betyder att generaliserbarhet är irrelevant för kvalitativa studier. Ett sätt att uppnå generaliserbarhet av en kvalitativ studie kallas enligt Svensson och Ahrne (2011, s. 29) för *teoretisk* generaliserbarhet. Den teoretiska generaliserbarheten innebär att forskaren ” [...] försöker relatera studiens resultat till mer allmänna teoretiska ramverk och begrepp snarare än till andra empiriska objekt [...] ” (Svensson och Ahrne, 2011, s. 29). Detta kommer att göras i denna studie med stor försiktighet, vilket rekommenderas av Svensson och Ahrne (2011).

5.4 Etiska krav

Vetenskapsrådet (2002) anger fyra grundläggande etiska krav på forskningen. De kraven är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Det första kravet som forskare bör uppfylla är informationskravet. Detta krav innebär att forskaren informerar deltagarna om vad det innebär att delta i undersökningen, att deltagande är frivilligt och att informanterna kan avstå från undersökningen när som helst (Vetenskapsrådet, 2002, s. 7). Informationskravet uppfylldes i denna undersökning eftersom jag informerade både pedagogerna, vårdnadshavarna och barnen om de ovan nämnda reglerna (se Bilaga 1 och 2). Det andra kravet är samtyckeskravet, som innebär att forskaren bör få informanternas samtycke att de vill delta i undersökningen (Vetenskapsrådet, 2002, s. 9). Det påpekas särskilt angående informanterna som är under femton år, då är det oerhört viktigt att få samtycke av deras vårdnadshavare. Enligt Lag om etikprövning (2003:460) av forskning som avser människor (Utbildningsdepartementet, 2003, 18 §) är forskaren skyldig att få också tillåtelse av barn som är yngre än femton år. Forskningen får inte genomföras om barnet inte samtycker att delta i forskningen, fast deras vårdnadshavare har samtyckt om det. I denna studie behövdes samtycke från pedagoger, vårdnadshavare och barn för att undersökningen skall kunna genomföras. Detta hade varit en lång process, där jag hade mött svårigheter i att få samtycke från vårdnadshavare och barn. På grund av detta minskades antal deltagare i undersökningen. De personerna som slutligen deltog i undersökningen samtyckte om att delta i studien. Det tredje kravet kallas för konfidentialitetskravet, vilket handlar om att forskaren har ett krav att förvara alla information på ett säkert sätt och att försäkra informanterna om att alla deltagarnas namn

kommer att bli anonyma (Vetenskapsrådet, 2003, s. 12). Detta krav har uppfyllts i denna studie i breven som skickades till alla deltagarna (se Bilaga 1 och 2). Det sista fjärde kravet som Vetenskapsrådet (2003, s. 14) nämner är nyttjandekravet, vilket handlar om att all insamlad information inte får utnyttjas för andra ändamål utan bara för just den undersökning som informanterna deltagit i. Slutligen är det viktigt att påpeka att alla fyra krav fick informanterna kännedom om i brev som skickades till dem (se Bilaga 1 och 2).

6. Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras och analyseras det samlade empiri, först observationer och sedan intervjuer. Allt material analyseras utifrån den teoretiska utgångspunkten som är genusystem, där fokus ligger på principerna om isärhållande och hierarki. Materialen analyseras också utifrån det teoretiska begreppet traditionella könsroller.

6.1 Observationer och analys av dem

I denna del presenteras de observerade momenten. Efter varje presenterad observation, görs det en analys av samma observation. Observationer ger svar på den första frågeställningen i uppsatsen, som lyder följande: Hur framträder traditionella könsroller i klassrummet ur ett elevperspektiv?

6.1.1 Bergklass - observation 1

Klass 1 består av sju flickor och nio pojkar som går i årskurs tre. Eleverna som observeras under denna observation har fingerande namn Malin, Mario, Monika och John.

Det är en tisdag morgon och på schemat står det SO (samhällskunskap). Lektionen börjar genom att eleverna sätter sig på sina platser och närvaron tas upp. Pedagoggen uttalar att lektionen handlar om könsroller, där hen förklarar att begreppet könsroller innebär hur vi ser på vad som är manligt och kvinnligt beteende i samhället. Därefter tar hen upp ett exempel, där hen ber eleverna att de föreställer sig en man som lagar mat och en kvinna som reparerar en bil. Efter en stund lägger pedagoggen upp en bild på tavlan, där en person står vid spisen och lagar mat. Denna person har skägg, kort hår, kläder i färgen blå och svart. Vidare lägger hen upp en annan bild, där en person står vid en bil med olika verktyg som hammare och skruvmejsel. Denna person har en klänning på sig i gul och röd färg, långt hår och högklackade skor. Pedagoggen uttalar inte att en person är man eller kvinna, utan uppmuntrar eleverna att beskriva bilden. Några händer är uppe i luften och de väntar på sin tur. Malin får sin tur att prata. Hon tittar på bilden och berättar att maten lagar en pappa till exempel och att bilen reparerar en mamma. Pedagoggen frågar om vad Malin tycker om det, då Malin svarar att det är konstigt för henne, för mamma skulle laga mat och

pappa skulle laga bilen. Efter henne uttalar Mario att för honom är det inga konstigheter eftersom alla skall kunna göra allt. Då Mario uttalar det sista ordet, börjar de andra eleverna i klassen skratta och uttrycka sig att det är en man som skall reparera bilen och att en kvinna skall laga mat. Mario är tyst. Pedagogerna undrar varför tänker alla andra förutom Mario så och barn berättar att det är bara så överallt. Barn säger att pedagogerna bör flytta på de två figurerna på bilden, så att denna person med långt hår skall stå vid spisen och den andra med kort hår skall reparera bilen. När pedagogerna gör det ler alla pojkar och visar sina muskler på armarna, medan flickorna är tysta. Pedagogerna uttalar att det är dags för rast.

6.1.2 Analys av observation 1 i Bergklassen

Det utspelar sig en situation under observation 1 i Bergklassen, då eleverna skrattar åt Marios svar om att en man kan laga mat och att en kvinna kan reparera en bil. Däremot uttrycker eleverna att mannen skall reparera bilen och kvinnan skall laga mat eftersom det är bara så överallt. Elevernas reaktion och svar visar på både principen om isärhållande och hierarki (Hirdman, 1988b), där ett arbete ses som manligt och ett annat som kvinnligt. De två olika arbeten enligt min mening förknippar eleverna med två biologiska kön, man och kvinna. På detta sätt ses arbetet att laga mat som kvinnligt och att reparera bil som manligt, vilket visar på en tvådelning det vill säga dikotomin. När pedagogerna vidare byter plats på de två figurerna på bilden, ler pojkarna och visar sina muskler på sina armar medan flickorna är tysta. Detta moment visar också på principen om isärhållande (Hirdman, 1988a), då pojkarnas beteende visar på makt i förhållandet till flickorna som är tysta och erkänner pojkarnas makt genom sin tysthet. På ett sådant sätt kommer det fram att just i denna stund ses pojkarna som överordnade flickorna, men även att det manliga är inbyggda i kulturen och tänkandet som en norm, vilket visar på principen om hierarkin (Hirdman, 1988a). I denna situation blir de ömsesidiga föreställningarna synliga hos eleverna som anser att ett traditionellt kvinnligt arbete är att laga mat och att ett traditionellt manligt arbete är att reparera bil. Detta tyder på att eleverna blev inlärda gällande de föreställningarna om traditionellt manligt och kvinnligt arbete, vilket enligt Hirdman (1988a) sker på tre olika nivåer. De tre nivåerna benämner Hirdman (1988a) som tankefigurerna (manliga och kvinnliga representanter i barns omgivning), institutioner och barnens direkta inläring.

Samma situation kan enligt min mening förstås som att den utmärker ifrån principerna om isärhållande och hierarki samt definitionen av det teoretiska begreppet traditionella könsroller. Mario uttrycker att det inte är konstigt för honom att en man lagar mat och att en kvinna lagar en bil. Andra elever reagerar på Marios svar. Deras reaktion kan kopplas med SOUs 2006:76 definition angående begreppet traditionella könsroller, där det poängteras att traditionella könsroller är gamla föreställningar för vad som betraktas som ett normalt beteende för pojkar och flickor. I denna situation anser alla barn förutom Mario att en

kvinnan förväntas laga mat och en man skall reparera en bil. Men detta gör inte Mario. Situationen visar på att Mario inte uppfattar de två arbeten som manligt eller kvinnligt, utan han betonar att det inte är viktigt vem som gör vad, eftersom alla skall kunna göra allt. Marios svar på frågan menar jag står i motsats till principen om isärhållande (Hirdman, 1988b), eftersom hans uttalande visar på att man och kvinna inte ses som två motsatta poler och att det inte existerar någon tanke att de inte bör blandas. Principen om hierarki (Hirdman, 1988a) synliggörs inte i denna situation, eftersom Marios uttalande visar på att man och kvinna kan och får utföra samma arbete, vilket inte sätter de i en hierarkisk position.

6.1.3 Bergklass - observation 2

Här observeras samma elever som i observation 1 i Bergklassen samt fyra elever till som har fingerande namn Olga, Tomas, Annika och Peter.

Efter att rasten är slut kommer eleverna tillbaka in till klassrummet. Peter kastar små lappar överallt i klassrummet medan andra elever sätter sig. Malin står bredvid Peter och säger till honom att han skall plocka upp allt som han har kastat, men han puttar iväg Malin och sätter sig på sin plats. Vidare tittar hon snett på golvet och börjar plocka lapparna. Andra flickor i klassrummet hjälper till henne utan att säga någonting. Efter en stund kommer pedagogen in till klassrummet och lektionen fortsätter. Pedagogen pekar på en bild där det är en dödskallesymbol på bilden. Hen frågar eleverna om vad denna symbol på bilden betyder. Olga som sitter längst fram räcker upp handen och svarar att det symboliserar någonting som är farligt på bilden. Under den tiden då Olga svarar på frågan, leker Tomas som sitter bredvid henne med sitt hår. Annika som sitter bakom Tomas börjar viska till sin kompis som sitter bredvid henne. Lektionen är slut.

6.1.4 Analys av observation 2 i Bergklassen

I observation 2 i Bergklassen beskrivs en situation, då Peter kastar lappar på golvet och han plockar inte upp dem när Malin säger åt honom att göra det. Istället puttar pojken Malin och sätter sig på sin plats, då Malin plockar lapparna i efterhand. Denna situation kan utifrån genussystem tolkas som skapandet av makt som innebär principen om isärhållandet (Hirdman, 1988b), där Peter med hjälp av sitt beteende visar till Malin att han är den som har makten och bestämmer vad han skall göra eller inte göra. Pojkens maktskapande erkänner också flickan, eftersom hon inte protesterar utan plockar upp lapparna tyst och får hjälp av sina flickkompisar, vilket visar på flickans underordnade position i förhållande till pojken (Hirdman, 1988a). Vidare visas i samma situation ett förhållande mellan de två eleverna, där Peters vägran att inte plocka upp lapparna står i en motsats med Malins agerande genom att plocka upp dem. Detta tyder också på principen om isärhållandet (Hirdman, 1988b), där pojkens agerande visar på ett maktskapande

gentemot flickan. Utifrån Fagrell (2000) kan denna situation förstås som att de två elevernas agerande visar på en beroenderelation mellan dem, vilket speglas i tydliga gränser mellan det manliga och det kvinnliga. Detta enligt Fagrell (2000) visar på hur manligt och kvinnligt får en betydelse när de står i relation till varandra. Utifrån begreppet traditionella könsroller kan denna situation förstås som ett ojämnt maktförhållande (Eidevald, 2009) mellan de två individer, där pojkens agerande visar makt i förhållandet till flickans i denna situation.

6.1.5 Sjöklass - observation 1

Sjöklassen består av åtta flickor och åtta pojkar som går i årskurs tre. Eleverna som deltar i denna observation har fingerande namn Elina, Mohamed, Jonas, Monika och Liam.

Det är en fredag eftermiddag och eleverna har precis kommit in till klassrummet från rasten. På schemat står det att det är en SO (samhällskunskap) lektion. Pedagogerna tar närvaro och förklarar att det är två elever som deltar i elevrådet, Elina och Mohamed. Hen önskar att de två eleverna berättar till resten av klassen vad det har presenterats på elevrådet. Medan pedagogerna förklarar, räcker Jonas upp handen då han samtidigt har luvan på huvudet och han gömmer sitt ansikte in i tröjan. Eleverna tittar på honom medan han skrattar och uttrycker att det är kul att ha luvan på huvudet. Andra pojkar i klassrummet försöker härma Jonas medan flickorna är tysta och tittar på dem. Pedagogerna försöker få pojkarna att sluta bete sig som de gör. Elina och Mohamed kommer fram och börjar förklara att alla måste markera på en karta vart i skolan de känner sig otrygga. Medan de två eleverna går runt och förklarar kartan för var och en elev, börjar Monika putta Liam som sitter framför henne. Vidare drar hon honom i håret och skrattar. Liam väder sig om och säger till henne att sluta, men hon fortsätter tills pedagogerna inte reagerar. Efter att alla elever markerade den platsen i skolan där de känner sig otrygga, avslutades lektionen.

6.1.6 Analys av observation 1 i Sjöklassen

Utifrån den ovan nämnda observationen framkommer en situation när Jonas har luvan på huvudet. John uttalar att det är kul att ha luvan och han får andra pojkar att härma honom. I denna stund när alla andra pojkar härmar Jonas, är flickorna tysta och tittar på pojkarna. Enligt min mening visar pojkarnas beteende på en överordnad position (Hirdman, 1988a), då de utmärker sig ifrån flickorna som är tysta och tittar på dem. Denna överordnade position grundar sig i principen om hierarki (Hirdman, 1988a). Flickornas reaktion i denna stund visar på att de erkänner pojkarnas beteende, vilket visar på deras underordnade position. Situationen kan förstås utifrån principen om isärhållandet (Hirdman, 1988b), där pojkar och flickor ses som varandras motsatser, vilket vidare leder till maktskapandet mellan pojkar och flickor.

En situation utifrån observation 1 i Sjöklassen kan förstås som att den utmärker ifrån principerna om isärhållandet och hierarkin samt definitionen av det teoretiska begreppet traditionella könsroller.

Det är denna situation när Monika puttar Liam och drar honom i håret. Enligt definitionen av begreppet traditionella könsroller där det poängteras att flickor har en lägre status än pojkar (Eidevald, 2009), förväntas Monikas beteende visa på en lägre status eftersom hon är en flicka. Men i denna situation visar det sig tvärtom, det vill säga att Monikas beteende visar på en högre status i förhållandet till Liams beteende, där pojken agerar genom att säga åt henne på ett mjukt sätt. Utifrån principen om isärhållande visar denna situation på att de två eleverna avspeglar två motsatta poler, vilket enligt Hirdman (1988b) leder till ett maktskapande. I denna situation visar sig detta på ett annorlunda sätt jämfört med det som Hirdman (1988b) förklarar som maktskapande, eftersom Monikas beteende visar på makt och en överordnad position i förhållande till Liam. Liams beteende även förstärker att Monika agerar så som hon gör. Utifrån principen om hierarki kommer det fram i analysen av observationen att det finns en hierarkisk ordning mellan de två eleverna, där flickan är överordnad pojken. Detta står i motsats till Hirdman (1988a), där det poängteras att det är mannen som är överordnad kvinna. Monikas agerande att putta Liam kan förstås som att hon är attraherad av honom, vilket speglas Reimers (2008) definition av traditionella könsroller.

6.1.7 Sjöklass - observation 2

Veckan efter att den första observationen ägde rum, observeras samma Sjöklass. Det är en onsdag morgon och det är dags för en till SO (samhällskunskap) lektion på schemat. Denna gång handlar lektionen om kamratskap. Pedagogerna frågar eleverna hur de ser på en bra kompis. Några händer är redan uppräckt och väntar på att pedagogerna skall ge dem orden. Elina uttrycker att en bra kompis är snäll och hjälpsam. Så fort hon har avslutat sin mening, börjar Jonas skratta åt henne och han säger att en bra vän är en pojke som slåss för att skydda sin kompis. Pedagogerna undrar hur Jonas tänker och frågar honom om en flicka kan vara en bra vän till honom. Han svarar att om en pojke slåss för att hans kompis är attackerad av någon annan, då är det en bra vän för han skyddar den attackerade pojken. Vidare uttrycker Jonas att en flicka inte kan bli hans vän, eftersom flickor har flickor som vänner och pojkar har pojkar som vänner. Andra pojkar i klassen nickar med huvudet. Pedagogerna uttalar att man inte skall slåss utan att man bör berätta för en vuxen om det händer ett bråk. Direkt efter att pedagogerna har uttryckt sig, svarar Jonas emot utan att vänta på sin tur. Elina reagerar på Jonas beteende genom att säga till honom att andra vill också säga något och att han får vänta. Samma pojke gör en grimas mot denna flicka som har reagerat. Pedagogerna försöker lugna ner de två eleverna och avsluta lektionen.

6.1.8 Analys av observation 2 i Sjöklassen

Under denna observation uppstår en situation när Elina berättar sina tankar kring en bra kompis, då Jonas skrattar åt hennes svar. Vidare poängterar Jonas att flickor inte kan bli hans vänner eftersom både pojkar och flickor leker var för sig. Jonas uttalande godtas av andra pojkar i klassen, vilket de visar genom att nicka med huvudet. Enligt min mening står först Jonas reaktion på Elinas svar i en motsats position, men sedan dras alla pojkar till Jonas sida, vilket skapar en tvådelning mellan pojkar och flickor. I denna tvådelning ses pojkar och flickor som varandras motsatser, som utmärker principen om isärhållande (Hirdman, 1988a). Jonas skratt och uttalande visar på en överordnad position först i förhållande till Elina, men sedan i förhållande till alla flickor i klassrummet. Detta leder till principen om hierarki (Hirdman, 1988a), där den hierarkiska ordningen speglas i Jonas språk som återspeglar hans tankar. I uttalandet att flickor har vänner som är flickor och pojkar har pojkar som vänner, ser jag en koppling till Fagrell (2000), då hon poängterar att det som är manligt utesluter att kunna ses som kvinnligt, och vice versa. I det ovan nämnda uttalandet visas ett beroendeförhållande men samtidigt en begränsning mellan pojkar och flickor (Fagrell, 2000).

Om jag återgår till den första frågeställningen i denna uppsats gällande traditionella könsrollers framträdande i klassrummet ur ett elevperspektiv, kommer jag fram till att elevernas beteende speglas genom principerna om isärhållande och hierarki. Med detta menar jag att flickor och pojkar ser på varandra som varandras motsatser och att flickor oftast har en lägre och underordnad status än pojkar. Men jag anser att det händer ett positivt framsteg i klassrummet, då det existerar situationer som visar på en förändring i elevernas beteende och agerande, där principerna om isärhållande och hierarki utmanas. Detta speglas i en situation när Mario uttalar att kvinnan kan reparera bilen och mannen kan laga maten (ur observation 1 i Bergklassen) samt i en annan situation när Monika puttar Liam och drar honom i håret (ur observation 1 i Sjöklassen). De exemplen ovan enligt min mening avspeglar Hirdmans (1988b) lösningsförslag på att överföringen av principerna om isärhållande och hierarki bör avbrytas genom att den manliga överordningen ifrågasätts.

6.2 Intervjuer

I denna del presenteras först fyra genomförda intervjuer med Malin, Mario, Monika och Jonas, som analyseras sedan. Intervjuguiden finns i Bilaga 3. Intervjuer ger svar på den andra frågeställningen i uppsatsen, som lyder följande: Vilken uppfattning finns gällande traditionella könsroller ur ett elevperspektiv?

6.2.1 Intervju med Malin

Malin berättar först för mig sitt namn och att hon är nio år gammal. Hon har varit med på den observerade lektionen, när pedagogen visade två bilder med två personer, där en person lagar mat och en annan person reparerar en bil. Detta betyder att Malin redan vet hur det diskuterades i klassrummet om att mannen lagar mat och kvinnan reparerar bil. När jag ställer frågan till henne angående hennes syn på att kvinnan reparerar bilen och att mannen lagar maten, svarar hon att det inte är någon konstighet. Vidare uppmanar jag henne att förklara för mig hur hon tänker, då hon uttrycker följande:

Jag vet att jag har sagt i klassrummet att det är konstigt för mig och att mamma borde laga matet och pappa borde laga bilen, men egentligen spelar det ingen roll. Jag har bara sagt det så i klassrummet för att de andra inte ska skratta åt mig. (Malin)

Vidare uttrycker Malin att hon ser en kvinna framför sig när hon tänker på långt brunt hår, högklackade skor och en klänning. Hon påstår att män inte har klänningar på sig och inte heller högklackade skor, eftersom det är kvinnor som har det. Malin berättar att en vän för henne är hennes kompis Johanna som är snäll. När jag uppmanar henne att berätta om en pojke kan vara hennes vän, då förklarar hon att det inte går eftersom pojkar skrattar åt flickor och retar dem. Malin påtalar om att två flickor kan bråka genom att de säger fula ord till varandra och att de är otrevliga mot varandra. Vidare säger Malin:

Det är bara pojkar som slåss. Vi flickor slåss inte. Det är pojkar som är starka och tycker om att slåss, men inte flickor. (Malin)

Att pojkar sitter still och att de är snälla mot varandra tycker Malin är omöjligt. Hon påtalar följande:

Vi flickor brukar lyssna på lärare och sitta på våra platser i klassrummet. Pojkar går runt, pratar frivilligt, de brukar lägga sitt huvud på bordet eller leka med sina fingrar. Men Mario är snäll och han brukar sitta och lyssna på läraren. (Malin)

6.2.2 Intervju med Mario

Mario säger att han är nio år gammal och att han går i årskurs tre. Mario har också varit med i diskussionen som dök upp om könsroller och han känner till hur eleverna reagerade kring tanken att kvinnan reparerar bilen och mannen lagar maten. Mario upprepar samma tankar som han uttalade i klassrummet gällande matlagning och att laga bilen. När jag ber honom förklara hur han tänker, uttalar han:

Min pappa lagar mat när jag är hemma hos honom. Och vet du, det hände en gång att min mammas bil stannade och då öppnade hon framluckan och kollade någonting. Jag vet inte vad hon kollade, men när hon kollade bilen startade. Min mamma sade också till mig att jag ska lära mig allt: att städa, laga mat, byta en lampa hemma om den inte fungerar för man vet aldrig vad som kan hända så man måste kunna göra allt själv. (Mario)

Mario förklarar att det är kvinnor som oftast har långt hår, skor med höga klackar och klänningar men inte män. En man skall inte ha klänning för det är för kvinnor. Vidare nämner Mario att en vän som han tycker om är Niklas, eftersom han är snäll och hjälpsam. När jag frågade honom om en flicka kan vara en bra vän för honom, då uttrycker han att det är möjligt men att han inte föredrar det. Mario förklarar att de andra pojkarna skulle skratta åt honom om han lekte med en flicka. Slutligen menar Mario att både flickor och pojkar kan bråka och slåss samt att det är oftast flickor som är snälla och kan leka lugnt.

Flickor sitter fint och lyssnar på läraren. De är snälla och hjälper både flickor och pojkar. I vår klass skrattar alla pojkar åt flickorna och retar dem. Så jag tycker att det är flickorna som är snälla men inte pojkarna.
(Mario)

6.2.3 Intervju med Monika

Monika är en flicka som är tio år gammal och hon går i årskurs tre. Hon uttalar att det är kvinnor som lagar mat hemma och att det är män som tar hand om bilar. Jag försöker få henne att berätta lite mer om hur hon tänker, då säger hon:

Vet du, det är alltid kvinnor som lagar mat. Överallt är det kvinnor som diskar, lagar mat och bakar goda bakelser. Jag tycker att ingen man vill göra det, för män vill läsa tidningen hemma och inte jobba. En kvinna ska laga mat åt hela familjen och en man ska ta hand om bilen. Så gör också min mamma och pappa. Och min mamma lär mig att laga mat. Men min pappa lagar aldrig mat för oss hemma. (Monika)

Vidare påtalar Monika att tjejer har långt hår, klänningar och fina högklackade skor. En man kan inte ha klänning på sig för det är för flickor och kvinnor, inte för män. Jag uppmanar henne att försöka föreställa sig en man som har klänning och skor med höga klackar. Då avbryter hon mig och säger:

Nej. Det är inte möjligt. Vill du att människor ska skratta åt den mannen som du pratar om? Det går inte.
En man kan inte ha de kläderna som du pratar om. (Monika)

En vän som Monika tycker om är Aleksandra, eftersom Aleksandra inte bråkar med henne och de brukar leka vänligt med varandra. Vidare frågar jag om till exempel Jonas eller någon annan pojke kan vara hennes vän. Monika berättar att det inte går eftersom pojkar leker med pojkar och flickor leker med flickor. Pojkar och flickor leker inte med varandra, uttalar Monika. Jag ställer henne frågan angående flickor som bråkar och slåss, då hon svarar att flickorna inte gör det. Då påminner jag henne att hon puttade och drog Liam i håret under lektionen. Monika berättar följande:

Ja, jag gjorde det för jag är trött på honom. Han retar mig hela tiden under raster och det gör mig arg. Därför gjorde jag det. Annars är det killar som bråkar och slåss. Vi tjejer gör inte det. (Monika)

Monika berättar att pojkar kan sitta i lugn och ro samt att de är snälla mot varandra, endast i de situationerna när det är bara pojkar som är i gruppen. Slutligen säger hon att pojkar inte är snälla mot flickor och att de stör flickorna i klassrummet.

6.2.4 Intervju med Jonas

Jonas berättar att han är nio år gammal och att han går i årskurs tre, men att han snart skall börja i årskurs fyra. Han förklarar att kvinnor inte kan reparera en bil eftersom det gör män. Vidare säger han att män inte lagar mat. Jag ber honom förklara mer hur han tänker, då säger han:

Kolla, om du går till en bilmekaniker för att laga din bil, då är det bara män som jobbar där. Det är inte för kvinnor, för kvinnor är hemma och de lagar mat. Det är svårt att reparera en bil och kvinnor kan inte göra det, för män är starka och inte kvinnor. Min mamma kan inte ens köra bil. Pappa kör bilen och mamma lagar maten för oss alla. (Jonas)

Jag frågar honom hur han tänker om jag säger att en person har långt hår, att den personen har en klänning på sig och skor med höga klackar. Efter att jag har avslutat min mening, svarar Jonas att det är en kvinna. Jag uppmuntrar honom att berätta mer och frågar om det kan vara en pojke. Jonas börjar skratta och uttalar följande:

Nej, det kan inte bli en pojke. En kvinna har klänning och de skorna som du säger och en kvinna har långt hår och smink. Pojkar och män har byxor och sneakers eller skor som är för män. Du vet, de som inte har klackar. (Jonas)

Jonas nämner Roman när jag frågar om en vän för honom. Han förklarar att Roman hjälper honom när de slåss mot andra pojkar. Vidare uttrycker Jonas att han inte har flickor som bra kompisar eftersom flickor gråter om någon slår dem, så de inte kan slåss. Han påpekar att flickor leker och pratar för sig och pojkar för sig, eftersom pojkar tycker om att slåss men inte flickor. Slutligen berättar Jonas att pojkar är snälla mot varandra, men att de tycker om att springa och hoppa:

Vi pojkar är snälla mot varandra men flickor gör oss arga, för de bara gnäller oh klagar på oss om vi springer eller leker att vi slåss. En gång lekte jag med en flicka och vi lekte krig. Vet du vad som hände då? Då började hon gråta och hon gick till läraren. Hon klagade på att jag slog henne hårt, så flickor kan inte slåss. (Jonas)

6.3 Analys av intervjuerna

I denna del analyseras fyra intervjuer som är genomförda med Malin, Mario, Monika och Jonas. Jag valde att analysera intervjuerna tillsammans genom att dela upp analysen utifrån intervjufrågor (se Bilaga 3). En orsak till detta är att läsaren skall kunna läsa de fyra intervjuade elevernas svar om samma fråga på ett ställe.

6.3.1 Vem skall laga maten och vem skall reparera bilen?

Utifrån de ovan genomförda intervjuerna visar det sig att Malin och Mario anser att både män och kvinnor kan laga mat och reparera bilar, medan Monika och Jonas har en annan syn på detta. Min slutsats är att alla fyra barns förklaringar grundar sig i den situationen som de upplever hemma, det vill säga utifrån deras egna erfarenheter.

Malins svar stämmer inte överens med hennes uttalande i klassrummet, vilket är hon medveten om. Orsaken till detta ligger enligt Malin i att andra elever inte skall skratta åt henne. Detta kan betyda att Malin inte vill vara utmärkande eller annorlunda med sina svar i jämförelse med andra barn. Hon vet att omgivningen anser att det är normalt att kvinnan lagar maten och att mannen reparerar bilen. Omgivningens och samhällets syn speglas i SOUs 2006:76 definition av traditionella könsroller som gamla föreställningar om vad ses som normalt beteende för flickor och pojkar. Malin och Marios svar visar på en förändring i elevernas tankar kring föreställningar om manligt och kvinnligt, vilket enligt min mening ifrågasätter den manliga som överordnad. Detta är enligt Hirdman (1988b) ett sätt att avbryta överföringen av principerna om isärhållandet och hierarkin till nya generationer.

Monika och Jonas anser att det är mannen som reparerar bilen och kvinnan som lagar maten. De förstärker sina svar genom att de ger olika exempel ur samhället. Utifrån deras svar drar jag en slutsats att deras syn grundar sig i de traditionella föreställningarna kring manligt och kvinnligt arbete, där kvinnan har en lägre status än mannen (Eidevald, 2009). Utifrån principerna om isärhållandet och hierarkin (Hirdman, 1988b) visar elevernas svar på att en man och kvinna ses som två motsatta poler och att man är överordnad kvinnan. Denna syn som speglas i Monikas och Jonas svar kan tolkas utifrån Davies (2003), som poängterar att samhället och familjen har en viktig roll i hur barn uppfostras och socialiseras i sitt biologiska kön, vilket grundar sig i en traditionell syn på kvinnligt och manligt.

6.3.2 En man eller en kvinna – långt brunt hår, en klänning och högklackade skor?

I alla fyra intervjuer framkommer det att en man inte kan ha på sig varken en klänning eller högklackade skor. Utifrån elevernas svar drar jag en slutsats att orsaken till detta ligger i den traditionella synen på manligt och kvinnligt som barn tar till sig ur samhället eller familjen (Davies, 2003). Det manliga och det kvinnliga begränsar varandra genom att det som är kvinnligt inte kan vara manligt (Fagrell, 2000). I elevernas uttalande avspeglas enligt min mening principen om isärhållande (Hirdman, 1988a), där traditionellt kvinnliga klädesplagg som klänning och högklackade skor står i motsats till den bilden eleverna har om mannen. Det framkommer också att de två motsatta poler inte bör blandas, vilket ses

tydligt i Marios uttalande att mannen inte skall ha klänning eftersom det är för kvinnor, i Monikas svar att: ”[...] Vill du att människor ska skratta åt den mannen som du pratar om? Det går inte. [...]” (Monika) och i Jonas reaktion då han tydligt uttalar en skillnad på kvinnliga och manliga kläder. De svaren visar explicit på att eleverna har klara föreställningar om hur en man och en kvinna skall se ut. De föreställningarna menar jag speglas i det samhället barnen lever i och att barn är påverkade av de samhälleliga föreställningarna under sin uppväxt (Hirdman, 1988b). Genusskapandeprocessen hos de eleverna sker mest i form av tankefigurena som eleverna relaterar till när de pratar om ämnet, vilket är en av de tre nivåerna som Hirdman (1988a) lyfter upp, då hon förklarar hur genusskapandeprocessen sker. Utifrån begreppet traditionella könsroller och genussystem skulle jag påstå att eleverna har en traditionell syn på vilka kläder är för kvinnor och vilka är för män, vilket visar på att elevernas syn präglas av principen om isärhållande där mannen och kvinnan står i en motsats relation till varandra.

6.3.3 Min vän tillhör samma biologiska kön som jag

Utifrån elevernas svar drar jag en slutsats att de prioriterar att ha en vän som tillhör samma biologiska kön som de. Eleverna menar att pojkar och flickor inte kan leka med varandra. En annan orsak som kommer fram i intervjuerna är att pojkarna skrattar åt flickorna och retar dem samt att flickorna gråter om pojkarna leker krig med dem. Vidare ur elevernas uttalande drar jag en annan slutsats att pojkar och flickor ser på varandra som två motsatta sidor (Hirdman, 1988a), där de inte önskar integreras i leken. Om de väl gör det, leder det oftast till konflikter och bråk. Både pojkar och flickor enligt min mening tänker på varandra utifrån en motsats, där flickornas reaktion ses som den negativa i pojkarnas ögon och pojkarnas agerande ses som den negativa i flickornas ögon. Detta visar på ömsesidiga föreställningar som eleverna har om varandra, vilket Hirdman (1988a) benämner som olika genuskontrakt mellan män och kvinnor.

Mario är den enda eleven som uttrycker att en flicka kan bli hans vän men att han inte föredrar detta på grund av andra pojkars reaktion, som han menar skulle leda till att andra pojkar skrattar åt honom. Utifrån Marios uttalande drar jag en slutsats i att Mario tänker på ett annat sätt än de andra intervjuade eleverna, men att han inte vill bli utsatt för andra pojkars skratt. Mario är enligt min mening medveten i att tankefigurena (Hirdman, 1988a) som här kan ses som andra pojkar står i vägen till hans tankar och önskemål att han har en flicka som en vän. Detta visar på att Marios agerande i att inte ha en flicka som sin vän är präglad av principerna om isärhållande och hierarki (Hirdman, 1988a), men inte hans tankesätt.

6.3.4 Flickor som bråkar och slåss - pojkar som är lugna och snälla mot varandra

Malin och Mario anser att det är flickorna som är snälla och lugna, medan pojkarna brukar slåss och bråka. Båda elevernas uttalande enligt min mening visar på en isärhållande positionering mellan pojkar och

flickor, där de skils åt varandra. Utifrån Hirdman (1988b) drar jag en slutsats att de två elevernas tankesätt är präglad av principen om isärhållande, där deras berättelser visar på en tvådelning mellan flickor och pojkar. Det enda exemplet som visar på en förändring gällande principen om isärhållande är när Malin berättar om Mario, då hon uttrycker att han är snäll och att han sitter still under lektionerna.

Monikas och Jonas uttalande skiljer sig åt Malins och Marios, eftersom Monika och Jonas poängterar att pojkar kan vara lugna och snälla mot varandra, om det är bara pojkar som sitter tillsammans i en grupp. Hon poängterar också att pojkar inte är snälla mot flickor medan Jonas säger att flickorna i klassen gör pojkarna arga eftersom de gnäller och klagar på dem. Slutligen menar Jonas att flickor inte kan slåss, eftersom de klagar till lärarna att pojkarna slår de hårt. I Monikas uttalande att pojkar inte är snälla mot flickor ser jag en isärhållande (Hirdman, 1988a) positionering mellan de två grupper, pojkar och flickor. På samma sätt ses det ett isärhållande (Hirdman, 1988a) i Jonas uttryck om att flickorna gör pojkarna arga. I båda uttalanden existerar en tanke i att pojkar och flickor ses som varandras motsatser och att de inte skall blandas (Hirdman, 1988a).

De fyra elevernas svar kan kopplas till olika genuskontrakt (Hirdman, 1988a), vilket speglas i deras föreställningar om varandra. De föreställningarna enligt Hirdman (1988a) leder till att principerna om isärhållande och hierarki överförs till nya generationer. Hirdmans (1988b) lösning på att överföringen bryts är att principen om isärhållande bör försvagas. Ett litet framsteg som kan tyda på isärhållandets försvagning är när Malin berättar att Mario är snäll och att han kan sitta still under lektioner. Just i detta uttalande enligt min mening ser Malin inte Mario som sin motsats, utan hon berättar om Mario på en individnivå, där hans beteende skiljer sig ifrån andra pojkar i klassrummet.

Om jag slutligen återgår till den andra frågeställningen i denna uppsats gällande elevernas uppfattning om traditionella könsroller, kommer jag fram till att elevernas syn präglas av isärhållande och hierarki. Pojkar och flickor ser oftast på varandra som varandras motsatser. Dock, finns det ett antal berättelser ur intervjuerna, som visar på en förändring i positiv riktning där isärhållandet mellan pojkar och flickor inte är så märkligt.

7. Diskussion och slutsats

I detta avsnitt görs det först en summering, där det presenteras slutsatser utifrån den genomförda undersökningen. Vidare diskuteras studiens slutsatser utifrån tidigare forskning. Därefter tas det upp didaktiska implikationer och slutligen presenteras ett förslag på vidare forskning.

7.1 Summering

Syftet med denna undersökning har varit att ur ett ämnesdidaktiskt perspektiv reda ut hur traditionella könsroller framträder i klassrummet och vilka uppfattningar som existerar kring traditionella könsroller. Båda frågeställningar har undersökts utifrån ett elevperspektiv. Studien har genomförts i två klasser i årskurs tre, med hjälp av observationer och intervjuer. Utgångspunkten för både observationer och intervjuer har varit genussystem teori, som innebär principerna om isärhållande och hierarki. Detta betyder att elevernas beteende i klassrummet och deras svar på intervjufrågor analyserades primärt utifrån de två ovan nämnda principerna samt det teoretiska begreppet traditionella könsroller.

Observationerna besvarar den första frågeställningen som handlar om framträdandet av traditionella könsroller i klassrummet. Utifrån observationerna dras det en slutsats att elevernas beteende och agerande i klassrummet präglas mestadels av principerna om isärhållande och hierarki. Observationerna visar på att pojkar och flickor agerar i form av varandras motsatser och att det manliga är överordnad det kvinnliga (Hirdman, 1988a). I vissa situationer blir det tydlig en förändring, där elevernas agerande visar på att principerna om isärhållande och hierarki utmanas. De enstaka situationerna speglar att överföringen av genuskontraktet avbryts från en generation till en annan (Hirdman, 1988b), vilket blir en annan slutsats ur observationerna.

Intervjuerna besvarar den andra frågeställningen som är riktad mot elevernas uppfattning kring traditionella könsroller. Utifrån intervjuerna framgår det att elevernas tankesätt och syn grundas i traditionella könsroller, där principerna om isärhållande och hierarki överförs från vuxna till barn (Hirdman, 1988b). Majoriteten av eleverna menar att en kvinna bör laga mat, att en man bör reparera en bil, att en kvinna har långt brunt hår, en klänning och högklackade skor, att deras vänner tillhör samma biologiska kön som de, att flickor inte bråkar och slåss samt att pojkar inte är lugna och snälla mot varandra. Dock, kommer det fram tankar och uttalande som ifrågasätter principen om isärhållande. Detta leder till den andra slutsatsen som blir att en slags avbrytning sker i överföringen av genuskontrakten från vuxna till barn, där principen om isärhållande försvagas (Hirdman, 1988b).

I denna studie intervjuades fyra elever eftersom det har varit problematiskt att få samtycke från vårdnadshavare och elevers sida. Detta anser jag har påverkat mitt resultat. Jag menar att resultatet kunde se annorlunda ut, om jag har fått en möjlighet att intervju ett större antal elever.

7.2 Jämförande diskussion utifrån tidigare forskning

Detta avsnitt består av två delar. I den första delen diskuteras studiens första frågeställning i relation till studierna som just handlar om framträdandet av traditionella könsroller i klassrummet. Andra delen av diskussionen riktar sig mot de studierna där det undersöktes elevernas föreställningar om traditionella könsroller, vilket är denna studiens andra frågeställning. Slutligen tas det upp studiens relevans.

7.2.1 Diskussion med fokus på traditionella könsrollers framträdande i klassrummet

I relation till den första frågeställningen som handlar om traditionella könsrollers framträdande i klassrummet, diskuteras studiens slutsatser i samband med Karlssons (2003) studie. Denna studies resultat synliggör traditionella könsrollers framträdande utifrån principerna om isärhållande och hierarki. Detta kan relateras till Karlssons (2003) studie, där situationerna som hon tar upp avspeglar också de två ovan nämnda principerna.

Ett exempel ur observation 2 i Bergklassen, där Malin plockar upp små lappar istället för Peter som vägrar göra det kan kopplas till Karlsson (2003) då flickorna i klassrummet plockar ut vitsippor. Denna situation enligt Karlsson (2003) visar på flickornas underordnade position, som förstärks genom att varken pedagogen eller pojkar reagerar på flickornas arbete. I observation 2 i Bergklassen sker en liknande situation, då Malin plockar upp lappar och andra flickor hjälper henne, vilket synliggör Peters överordnade position i förhållande till Malin och andra flickor.

En annan situation som utspelar sig under observation 2 i Bergklassen kan kopplas till Karlsson (2003). I denna situation står pojkar och flickor som varandras motsatser där principen om isärhållande speglas, genom att pojkarna försöker härma Mohamed som har luvan på huvudet medan flickorna är tysta och tittar på pojkarna. I Karlssons (2003) studie visas samma princip genom att pojkarna protesterar, gör grimaser, sjunger någonting för sig själva och blåser på ett papper medan flickorna är aktiva och deltar i undervisningen.

Dock visar Karlssons (2003) studie inte på en förändring i form av avbrytning på överföring av olika genuskontrakt från ena generation till en annan, vilket speglas i vissa situationer i denna undersökning.

7.2.2 Diskussion med fokus på elevernas syn kring traditionella könsroller

I relation till den andra frågeställningen som handlar om elevernas syn på traditionellt manligt och kvinnligt, diskuteras studiens slutsatser i förhållande till Fagrells (2000), Karlssons (2003) och Holms (2008) studier. Fagrell (2000) använder i sin studie markörer för att få svar angående elevernas syn på

traditionellt manligt och kvinnligt. Detta är en skillnad mellan Fagrells (2000) studie och denna undersökning. I denna undersökning används det inte markörer, utan två principer som är isärhållande och hierarki. Fagrells (2003) resultat visar på att pojkar och flickor har en syn på varandra som varandras motsatser, eftersom flickor förväntas vara snälla medan pojkar förväntas vara bråkiga. Detta enligt min mening visar på principen om isärhållande, vilket kan kopplas till denna studie där eleverna mestadels uttalar att flickor är snälla och pojkar bråkiga.

Enligt Karlson (2003) berättar både pojkar och flickor att de vill vara snälla, vilket menar vidare Karlson (2003) grundas i elevernas tankar att snällhet leder till acceptans mellan kamraterna och inget utanförskap eller utsatthet. Detta kan kopplas till Marios berättelse att han inte föredrar att ha en flicka som vän för att han inte skall bli utsatt för andra pojkars hånfulla skratt. Både eleverna ur Karlssons (2003) studie och Mario ur denna studie enligt min mening väljer att visa på ett slags beteende bara för att de skall bli accepterade av sina kamrater.

I Holms (2008) studie visar resultat att eleverna har en syn på manligt och kvinnligt utifrån traditionella föreställningar, men att deras syn förändras när de pratar om sina klasskamrater. Då berättar ett antal elever att det finns också pojkar som är tysta och flickor som är högljudda, vilket menar Holm (2008) handlar om elevernas personligheter och inte om deras biologiska kön. Detta kan kopplas till Malins uttalande att Mario brukar sitta och lyssna på läraren. Enligt min mening försvagas principen om isärhållande i de ovan nämnda situationerna, vilket leder till att genuskontraktens överföring avbryts (Hirdman, 1988b). En viktig skillnad mellan Holms (2008) studie och denna undersökning är att Holms (2008) studie riktar sig mot eleverna i årskurs nio. Denna undersökning har genomförts i årskurs tre.

7.2.3 Studiens relevans

Denna studie är genomförd i en liten omfattning, det vill säga i två klasser. Det observerades sammanlagt vid fyra tillfällen, två observationer i varje klass och det intervjuades fyra elever som är två pojkar och två flickor. På grund av detta är det omöjligt att dra allmänna slutsatser utifrån denna studie, vilket ses enligt Svensson och Ahrne (2011) som en kritisk punkt för kvalitativa studier. Studiens resultat visar i enstaka fall att observation och intervju inte leder till samma resultat, fast det handlar om samma fenomen. Detta visar på fenomenets komplexitet, vilket är enligt Svensson och Ahrne (2011) ett sätt att visa på studiens trovärdighet.

7.3 Didaktiska implikationer

En didaktisk konsekvens av denna undersökning är att just begreppet traditionella könsroller inte bearbetas i skolan. Undervisningen i dagens Sverige omfattar teman som könsroll, kamratskap, jämställdhet och relationer (Lgr11, 2011, s. 200). Dessa teman behandlas inom ämnet samhällskunskap, men de kommer fram även under andra tillfällen som mestadels handlar om konflikter mellan pojkar och flickor. Slutligen vill jag påpeka att hela skolans verksamhet och lektionstider bör vara formade på det sättet som försvagar principerna om isärhållande och hierarki. Detta för att eleverna skall kunna få en möjlighet att utvecklas som självständiga individer utan kamraters, pedagogers och andra vuxna människors påverkan på dem.

7.4 Förslag på vidare forskning

Förslag på vidare forskning är att samma undersökning kan genomföras i en större skala, där det genomförs ett större antal observationer och intervjuer. Ytterligare förslag på vidare forskning är att klass och etnicitet som kategorier inkluderas i undersökningen, för att undersöka om elevernas klasstillhörighet och etnicitet påverkar deras syn på traditionella könsroller.

8. Litteraturlista

Böcker:

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen*. I: Ahrne, Göran,

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Dalen, Monica (2015). *Intervju som metod*. 2., utök. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Eidevald, Christian (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Diss.

Eidevald, Christian (2011). *Du kan inte ha alla kuddar själv – vardagsrutinernas könskonstruera(n)de kraft*. I: Lenz Taguchi, Hillevi, Bodén, Linnea & Ohrlander, Kajsa (red.) (2011). *En rosa pedagogik: jämställdhetspedagogiska utmaningar*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2011). *Intervjuer*. I: Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Fagrell, Birgitta (2000). *De små konstruktörerna: flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete*. Diss. Stockholm: Univ.

Fichtelius Malmberg, Anna, Johansson, Iréne, Nordin Thelander, Kerstin. (1982). Språklig könsvariation i skolan. I: Larsson, Kent (red.) (1982). *Skola, språk och kön*. Lund: Studentlitt.

Hirdman, Yvonne (2001). *Genus: om det stabila föränderliga former*. 1. uppl. Malmö: Liber

Hirdman, Yvonne (1988). Genussystemet: reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 1988:3 s. 49–63

Josefson, Helena (2005). *Genus - hur påverkar det dig?*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Lalander, Philip (2011). *Observationer och etnografi*. I: Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Ljung Margareta (2007). *Feministisk teori*. I: Månson, Per (red.) (2007). *Moderna samhällsteorier: traditioner, riktningar, teoretiker*. 7. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. (2011). Stockholm: Skolverket

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Reimers, Eva (2008). *Asexuell heteronormativitet? – läraren och normer i lärarutbildning*. I: Martinsson, Lena & Reimers, Eva (red.) (2008). *Skola i normer*. Malmö: Gleerup

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2011). *Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt*. I: Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Weiner, Gaby & Berge, Britt-Marie (2001). *Kön och kunskap*. Lund: Studentlitteratur

Övriga källor:

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet

Tillgänglig på Internet:

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf (2017-4-01)

Hirdman, Yvonne (1988). *Genussystemet [Elektronisk resurs]: teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*. Uppsala: Maktutredningen

Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/41325> (2017-03-14)

Holm, Ann-Sofie (2008). *Relationer i skolan: en studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2008

Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/17220> (2017-03-12)

Karlson, Ingrid (2003). *Könsgestaltningar i skolan: om könsrelaterat gränsupprätthållande, gränsuppluckrande och gränsöverskridande*. Diss. Linköping: Univ., 2003

Tillgänglig på Internet: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:252466/FULLTEXT01.pdf> (2017-03-04)

Sverige. Delegationen för jämställdhet i skolan (2010). *Flickor, pojkar, individer: om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan: slutbetänkande*. Stockholm: Fritze

Tillgänglig på Internet: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/158427> (2017-03-20)

Sverige. Delegationen för jämställdhet i förskolan. (2006). *Jämställdhet i förskolan [Elektronisk resurs]: om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete: slutbetänkande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Tillgänglig på Internet: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2006/07/sou-200675/> (2017-03-13)

Sverige. Skolöverstyrelsen. (1969). *Läroplan för grundskolan. 1, Allmän del*. Stockholm: Utbildningsförl. file:///C:/Users/djtij/Downloads/gupea_2077_30902_1.pdf (2017-03-20)

Wahlgren, Victoria C (2009). *Den långa vägen till en jämställd gymnasieskola [Elektronisk resurs]: Genuspedagogers förståelse av gymnasieskolans jämställdhetsarbete*. Diss. Jönköping: Högskolan i Jönköping, 2009

Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-7949> (2017-02-28)

Otryckta källor:

Intervju med Malin: 2017-03-16

Intervju med Mario: 2017-03-16

Intervju med Monika: 2017-03-17

Intervju med Jonas: 2017-03-17

9. Appendix

I denna del redovisas brev som skickades till pedagoger och vårdnadshavare samt intervjuguide.

9.1 Bilaga 1 – Brev till pedagoger

Hej!

Mitt namn är Tijana Djeordjic och jag studerar vid lärarutbildningen på Södertörns högskola, till lärare i förskoleklass och årskurs ett till tre. Just nu skriver jag mitt första självständiga arbete i termin sju.

Mitt examensarbete handlar om traditionella könsroller, detaljerade sagt hur man kan studera detta ur en didaktisk diskurs som genussystem. Studiens frågeställningar är hur traditionella könsroller framträder i undervisningen ur ett elevperspektiv och vilka föreställningar kring traditionella könsroller existerar hos eleverna. Metoder för att denna studie skall kunna genomföras är observationer och intervjuer, som ett komplement till observationerna.

Jag tänkte utföra fyra observationer, där jag vill gärna använda mig av videoinspelningar. Detta för att jag inte skall missa något viktigt moment och för att jag skall kunna återgå till mina videoinspelningar vid analys av materialet. Intervjuerna tänker jag genomföra med eleverna för att jag skall kunna undersöka studien så som den är planerad. Vid intervjuerna önskar jag spela in dem, där orsaken är samma som för videoinspelningar vid observationerna.

Alla deltagare kommer enligt forskningsetiska principer att vara anonyma och material som jag samlar in kommer inte att användas för något annat syfte, än bara som underlag för denna studie. Materialet kommer i efterhand att förstöras. Alla informanter kommer att få möjlighet att läsa hela studien efter att den är genomförd och de får uttrycka sin åsikt gällande studien. Deltagande är frivilligt och deltagarna får när som helst avstå ifrån studien. Uppsatsen kommer att läggas fram under vårterminen 2017.

Jag hoppas att detta är någonting som intresserar er i att delta i denna studie. Ni får kontakta mig om vi vill få mera information och om ni vill delta i undersökningen. Mitt telefonnummer är xxx xxxxxx

Vänligen, Tijana Djeordjic

9.2 Bilaga 2 – Brev till vårdnadshavare

Hej alla föräldrar till barn i årskurs 3 på xxx skolan!

Mitt namn är Tijana och jag är lärarstudent vid Södertörns högskola. Jag studerar för lärare i förskoleklass och årskurs ett till tre. Just nu skriver jag ett självständigt arbete, vilket omfattar en liten studie.

Studien handlar om hur traditionella könsroller framträder i undervisningen ur ett elevperspektiv och vilka föreställningar som finns om traditionella könsroller ur ett elevperspektiv. För att kunna genomföra min undersökning behöver jag observera ett antal lektioner. Elevernas pedagog, xxx har samtyckt att jag kommer på några besök för att observera ett par undervisningsmoment. Vidare önskar jag intervjua ett antal barn, för att kunna få en kännedom om hur elever tänker kring traditionella könsroller. Vid observationer önskar jag att göra videoinspelningar och vid intervjuer ljudinspelningar, för att jag inte skall missa något viktigt moment som händer i undervisningen.

För att kunna observera och intervjua era barn, behöver jag ett tillstånd av er och av era barn också. Enligt lagen om etikprövning vid forskning där minderåriga personer deltar i står det i 18 § att en forskare inte får genomföra en undersökning om både vårdnadshavare och barn inte ger sin tillåtelse i att delta. Jag vill försäkra er vårdnadshavare och era barn om att material som jag samlar in kommer att användas bara i syftet för denna uppsats. Efter att uppsatsen är godkänd kommer allt material att raderas omedelbart. Denna undersökning kommer att läggas fram under vårterminen 2017.

Jag vill påpeka att denna uppsats är reglerat av forskningsetiska principer. Detta innebär att deltagande är frivilligt och om någon deltagare känner att hen inte vill delta längre, avbryts det direkt. Alla deltagare det vill säga barnen, läraren, klassen och orten kommer att ha fingerande namn, så att det blir omöjligt att identifiera någon person som deltar i undersökningen.

Jag skulle vilja be er om tillåtelse för att genomföra denna undersökning. Om ni vårdnadshavare ger ert samtycke, önskar jag att ni pratar med era barn och frågar om de vill ge sitt samtycke att delta. Om både ni och era barn samtycker till studien, fyller ni i bifogat formulär, som finns nedan.

Ifall ni har några frågor är ni varmt välkomna att kontakta mig på min mail xxx eller ringa på telefonnumret xxx xxxxxxxx.

Stort tack på förhand!

Vänligen, Tijana Djeordjic

Formulär för samtycket till deltagande i studien

Jag/vi samtycker om att mitt/vårt barn deltar i undersökningen

Barnets namn:

Vårdnadshavarens underskrift(er):

Barnets underskrift:

9.3 Bilaga 3 – Intervjuguide

Vad heter du?

Hur gammal är du?

Vilken klass går du i?

Hur tänker du på att en kvinna reparerar en bil? Varför tycker du det?

Hur tänker du på att en man lagar mat? Varför tycker du det?

Om du ser en bild där en person har långt brunt hår, skor med höga klackar och en klänning på sig, hur tolkar du bilden med fokus på en man och en kvinna?

Kan du förklara vad är en vän för dig? Hur tänker du då?

Hur ser dina föreställningar ut på att två flickor bråkar och slåss?

Hur ser dina föreställningar ut på att några pojkar sitter lugnt och att de är snälla mot varandra?

Vilken klass skall du börja i höst?